

حق بر آب

گزاره برگ شماره ۳۵

یادداشت

تعاریف به کار گرفته شده در این اثر و مطالب ارائه شده در آن به هیچ وجه بیانگر نظرات دبیرخانه سازمان ملل متحد پیرامون وضعیت حقوقی هیچ کشور، سرزمین، شهر یا ناحیه و یا در رابطه با تعیین حدود مرزها یا سرحدات آنها نیست.

مطالب مندرج در این اثر را می‌توان مشروط به ذکر منبع و ارسال رونوشتی از اثر محتوی به دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر سازمان ملل متحد به آدرس مندرج در پشت جلد، آزادانه بازگویی یا تجدید چاپ نمود.

فهرست مطالب

اختصارات	ج
مقدمه	۱
۱- حق بر آب چیست؟	۳
الف- حق بر آب در قوانین بین المللی حقوق بشر	۳
ب- ابعاد کلیدی حق بر آب	۹
ج- برداشت های اشتباه رایج درباره حق بر آب	۱۳
د- رابطه بین حق بر آب و سایر حقوق انسانی	۱۵
ه- چگونه اصول مرتبط با عدم تبعیض نسبت به حق بر آب اعمال می شوند؟	۱۶
و- منظور از رویکرد حق محور تامین آب آشامیدنی سالم چیست؟	۱۷
۲. چگونه حق بر آب برای برخی گروه های ویژه اجرا می شود؟	۲۱
الف- اقشار فقیر شهری و روستایی	۲۱
ب- زنان	۲۳
ج- کودکان	۲۴
د- افراد دارای معلولیت	۲۶
ه- پناهندگان و آوارگان داخلی	۲۷
و- مردمان بومی	۲۸
۳. الزامات دولت ها و مسئولیت های سایرین چیست؟	۳۰
الف- الزامات عمومی	۳۰
ب- الزامات سه گانه	۳۲
ج- مسئولیت سایرین	۳۳
د- الزامات و مسئولیت ها در موقعیت های ویژه	۳۸
۴. نظارت بر حق بر آب و پاسخگو بودن دولت ها	۴۶

الف- پاسخگو بودن و نظارت در سطح ملی	۴۶
ب- پاسخگویی در سطح منطقه ای	۵۱
ج- نظارت بین المللی	۵۲
پیوست	۵۹

اختصارات

Center for Economic and Social Rights (CESR)	مرکز حقوق اقتصادی و اجتماعی
Centre on Housing Rights and Evictions (COHRE)	مرکز مربوط به حقوق مسکن و خلع ید
internally displaced persons (IDPs)	آوارگان داخلی
ILO International Labour Organization (ILO)	سازمان بین المللی کار
Millennium Development Goals (MDGs)	آرمان های توسعه هزاره
non-governmental organization (NGO)	سازمان غیر دولتی
national human rights institution (NHRI)	نهاد ملی حقوق بشر
Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR)	دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر سازمان ملل متحد
United Nations Development Programme (UNDP)	برنامه توسعه ملل متحد
United Nations Human Settlement Programme (UN-Habitat)	برنامه اسکان بشر ملل متحد
United Nations Children's Fund (UNICEF)	صندوق کودکان ملل متحد
World Health Organization (WHO)	سازمان جهانی بهداشت

مقدمه

آب مایه حیات است. آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی^۱، در تداوم زندگی و سلامت ضروری بوده و برای حفظ کرامت همگان اساسی است. با این حال، هنوز ۸۸۴ میلیون انسان به منابع بهبودیافته آب آشامیدنی دسترسی ندارند، همانگونه که ۲/۵ میلیارد انسان به تأسیسات و امکانات بهداشتی بهبودیافته دسترسی ندارند (۱). اگرچه این ارقام روشنگر موقعیتی نگران کننده هستند اما حقیقت گویای وضعیتی بسیار وخیم تر است، چراکه میلیون ها انسان فقیری که در مسکن های غیر رسمی زندگی می کنند، به سادگی در آمار ملی قرار نمی گیرند. ریشه بحران کنونی آب و تأسیسات بهداشتی را می توان در فقر، نابرابری و مناسبات نابرابر قدرت جست و جو نمود که به واسطه چالش های اجتماعی و زیست محیطی تشدید می گردند؛ چالش هایی مانند: تسریع در شهرسازی، تغییرات اقلیمی، افزایش آلودگی و کاهش منابع آب (۲).

به منظور رسیدگی به این موضوع، جامعه بین المللی به گونه ای چشمگیر توجه به دسترسی به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی را در چهارچوبی حقوق بشری به رسمیت شناخت. چنین دسترسی به روشنی در کنوانسیون هایی همچون «کنوانسیون حقوق کودک^۲»، «کنوانسیون منع هرگونه تبعیض علیه زنان^۳» و «کنوانسیون حقوق افراد دارای معلولیت^۴» مورد اشاره قرار گرفته است. در سال ۲۰۰۲، کمیته اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بر نظر تفسیری شماره ۱۵ خود را در مورد حق بر آب تصویب نمود و این حق را به عنوان حقی همگانی بر «داشتن آب کافی، سالم، قابل قبول، از لحاظ فیزیکی قابل دسترس و مقرون به صرفه برای مصارف شخصی و خانگی» تعریف نموده است. چهار سال بعد، کمیسیون فرعی ترویج و حمایت از حقوق بشر سازمان ملل متحد^۵ دستورالعمل هایی برای تحقق حق بر آب آشامیدنی و دسترسی به تأسیسات بهداشتی (مانند سرویس بهداشتی) ارائه کرد. همچنین برنامه توسعه ملل متحد^۶ تأکید نموده است که نقطه شروع و اصل متحد کننده برای اقدام جمعی در بحث آب و فاضلاب، شناسایی آب به عنوان حق اولیه بشری است. در سال ۲۰۰۸ شورای حقوق بشر^۷

¹ sanitation

² Convention on the Rights of the Child

³ Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women

⁴ Convention on the Rights of Persons with Disabilities

⁵ The United Nations Sub-Commission on the Promotion and Protection of Human Rights

⁶ The United Nations Development Programme (UNDP)

⁷ Human Rights Council

برای شفاف کردن حوزه و محتوای این الزامات، مأموریتی را با عنوان «کارشناس مستقل درباره الزامات حقوق بشری مربوط به دسترسی به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی»^۸ تأسیس نمود.

قانون اساسی دولت‌های متعددی از حق بر آب حمایت کرده و وظایف عمومی دولت برای تضمین دسترسی همگان به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی را تعیین می‌نمایند. همچنین مراجع قضایی در سیستم‌های حقوقی مختلف، به پرونده‌های گوناگونی در زمینه برخورداری از حق بر آب رسیدگی کرده‌اند که شامل موضوعاتی همانند آلودگی منابع آب، قطع خودسرانه و غیرقانونی آب یا عدم دسترسی به تأسیسات بهداشتی می‌شود.

این گزاره برگ، مبتنی بر انتشار مطالبی از سوی سازمان جهانی بهداشت^۹، دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر^{۱۰}، مرکز مربوط به حق مسکن و خلع ید^{۱۱}، موسسه خیریه کمک‌رسانی آب^{۱۲} و مرکز حقوق اقتصادی و اجتماعی^{۱۳} در حوزه «حق بر آب» در سال ۲۰۰۳ است. نوشتار پیش رو با توضیح در مورد اینکه حق بر آب چیست آغاز شده و در توضیح مفهوم آن برای گروه‌ها و اشخاص ویژه مثال آورده است و در ادامه تعهدات دولت‌ها را در ارتباط با این حق تشریح می‌نماید و با بررسی اجمالی سازوکارهای پاسخگویی و نظارت ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی به پایان می‌رسد.

همانگونه که فصل اول نشان خواهد داد، آب و تأسیسات بهداشتی از وضعیت مشابهی در حقوق بین‌الملل برخوردار نیستند. با این حال، در بسیاری از موارد همچون بیانیه‌ها و تعهدات بین‌المللی مثل آرمان‌های توسعه هزاره^{۱۴}، دسترسی به تأسیسات بهداشتی مناسب با حق بر آب همراه شده است که این امر دلیل اشاره همزمان به آب و تأسیسات بهداشتی در برخی قسمت‌های متن است.

⁸ independent expert on the issue of human rights obligations related to access to safe drinking water and sanitation”

⁹ World Health Organization (WHO)

¹⁰ Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR)

¹¹ the Centre on Housing Rights and Evictions (COHRE), WaterAid

¹² WaterAid

¹³ the Center for Economic and Social Rights (CESR)

¹⁴ Millennium Development Goals

۱- حق بر آب چیست؟

الف - حق بر آب در قوانین بین المللی حقوق بشر

در حالیکه آب به صراحت به عنوان یکی از حقوق مستقل بشری در معاهدات بین المللی شناخته نشده است، قوانین بین المللی حقوق بشر در بردارنده الزامات مشخصی در رابطه با حق دسترسی افراد به آب آشامیدنی سالم هستند. این الزامات از دولت‌ها می‌خواهد تا از دسترسی شهروندان به میزان کافی آب آشامیدنی سالم جهت مصارف شخصی و خانگی - یعنی آب برای آشامیدن، بهداشت شخصی، شست و شوی لباس‌ها، پخت غذا و آب لازم برای حفظ بهداشت فردی و خانه - اطمینان حاصل نمایند. الزامات مذکور، همچنین از دولت‌ها می‌خواهد تا به گونه‌ای تدریجی از دسترسی افراد به تأسیسات بهداشتی مناسب، به عنوان عنصر بنیادی برای حفظ حریم خصوصی و کرامت انسانی افراد اطمینان حاصل کرده و همچنین کیفیت ذخایر و منابع آب آشامیدنی را حفظ نمایند.

وضعیت تأسیسات بهداشتی در قوانین بین المللی حقوق بشر

تقریباً ۲,۵ میلیون نفر همچنان دسترسی به تأسیسات بهداشتی مناسب ندارند. این موضوع تاثیر منفی و عمیقی بر شمار زیادی از حقوق بشر می‌گذارد. به عنوان مثال، بدون دسترسی به امکانات بهداشتی، افراد از حق دسترسی به مسکن مناسب بهره‌مند نخواهند شد. اثرات عدم دسترسی به تأسیسات بهداشتی بر سلامتی به صورت کامل مستند شده‌اند، به گونه‌ای که این مسئله علت یک چهارم مرگ‌های زیر ۵ سال شناخته شده و تهدیدی جدی برای حق بر سلامت است. همچنین، وجود زیرساخت‌های ضعیف بهداشتی، اثرات شدیدی بر کیفیت آب گذاشته و بهره‌مندی از حق بر آب را نیز به خطر می‌اندازد.

در حالیکه دسترسی به تأسیسات بهداشتی به عنوان حق مستقل به رسمیت شناخته نشده است، به نظر می‌رسد که تعداد رو به افزایشی از بیانیه‌های بین المللی، منطقه‌ای و ملی و همچنین قانونگذاری‌ها در سطح ملی، در این راستا حرکت می‌کنند. یک کارشناس مستقل در خصوص الزامات حقوق بشری مربوط به مسائل آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی، حمایت خود را از به رسمیت شناخته شدن این حق به عنوان حقی جداگانه و مستقل اعلام داشته است.

(ر.ک. A/HRC/12/24)

مفهوم مقتضیات اولیه آب برای پاسخگویی به نیازهای انسانی، برای اولین بار در کنفرانس آب ملل متحد^{۱۵} (۱۹۷۷) در شهر مار دل پلاتا^{۱۶} در آرژانتین مطرح گردید. برنامه اجرایی این کنفرانس تصریح می‌کند همه مردم، صرف نظر از میزان توسعه و وضعیت اقتصادی و اجتماعی آنها، حق دارند به آب آشامیدنی با کمیت و کیفیتی متناسب با نیازهای اولیه شان دسترسی داشته باشند. دستور کار شماره ۲۱ مصوب کنفرانس ملل متحد در محیط زیست و توسعه^{۱۷} (۱۹۹۲)، نیز بر این موضوع تأکید کرده است. در ادامه تعدادی از برنامه‌های اجرایی دیگر نیز، دسترسی به آب آشامیدنی سالم و زیر ساخت‌های بهداشتی را جزئی از حقوق بشر عنوان نموده‌اند. در برنامه اجرایی کنفرانس بین‌المللی جمعیت و توسعه^{۱۸} (۱۹۹۴)، دولت‌ها تصریح نمودند که همه مردم حق برخورداری از استاندارد لازم برای زندگی - برای خود و خانواده‌شان - را دارا هستند؛ از جمله غذای کافی، پوشاک، مسکن، آب و تأسیسات بهداشتی. دستور کار اسکان بشر، مصوب کنفرانس ملل متحد درباره اسکان بشر (هویتات ۲)^{۱۹} در سال ۱۹۹۶، نیز آب و تأسیسات بهداشتی را به عنوان بخشی از حق دسترسی به استاندارد مناسب برای زندگی، مورد شناسایی قرار داد.

بیانیه‌های منطقه‌ای نیز بر حق آب تأکید کرده‌اند. شورای اروپا عنوان نموده است که همه افراد حق برخورداری از مقدار کافی آب برای رفع نیازهای اولیه خود را دارا هستند. در سال ۲۰۰۷، رهبران منطقه آسیا-اقیانوسیه توافق کردند که حق افراد برای دسترسی به آب آشامیدنی سالم و زیرساخت‌های اولیه بهداشتی را به عنوان حق اولیه بشری و جنبه بنیادینی از امنیت بشری به رسمیت بشناسند. در بیانیه ابوجا^{۲۰}، مصوب اولین اجلاس آفریقا-آمریکای جنوبی^{۲۱} در سال ۲۰۰۶، رهبران دولت‌ها و ایالت‌ها اعلام نمودند که حق دسترسی شهروندانشان به آب پاکیزه و سالم و تأسیسات بهداشتی را در قلمرو خود ارتقاء خواهند بخشید. اگرچه این اظهارات از نظر حقوقی الزام‌آور نیستند ولی بازتاب دهنده توافق جمعی و اراده سیاسی در جهت اهمیت به رسمیت شناختن و تحقق بخشیدن به حق بر آب هستند.

در نوامبر سال ۲۰۰۲، کمیته حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، نظر تفسیری شماره ۱۵ در مورد حق بر آب - یعنی حق دسترسی همه به آب کافی، سالم، قابل قبول، قابل دسترسی فیزیکی و مقرون به صرفه و برای استفاده

¹⁵ United Nations Water Conference, 1977

¹⁶ Mar del Plata, Argentina

¹⁷ Agenda 21, the United Nations Conference on Environment and Development, 1992

¹⁸ International Conference on Population and Development

¹⁹ the United Nations Conference on Human Settlements (Habitat II)

²⁰ Abuja Declaration

²¹ Africa-South America Summit

های شخصی و خانگی - را تصویب نمود (۵). در حالیکه میثاق بین المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی^۱ به گونه ای واضح به حق بر آب اشاره نکرده است اما کمیته تاکید کرده است که حق بر آب بخشی از حق دسترسی به استاندارد مناسب زندگی است و همانند حق دسترسی به غذای کافی، مسکن و پوشاک تلقی خواهد شد. کمیته مذکور همچنین تاکید نموده است که حق دسترسی به آب به شکلی جدایی ناپذیر با حقوق مربوط به سلامت، مسکن و غذای کافی، پیوند دارد.

پاراگراف اول ماده ۱۱ میثاق، تعدادی از حقوق برگرفته از حق دسترسی به استاندارد مناسب زندگی و لازم الاجرا در راستای تحقق این حق «از جمله غذا، پوشاک و مسکن مناسب» را مشخص می نماید. استفاده از واژه «از جمله» نشان می دهد که این فهرست به عنوان فهرست جامعی تعریف نشده است. حق بر آب به وضوح در دسته بندی ضمانت های اساسی برای تضمین یک استاندارد مناسب زندگی می گنجد؛ به ویژه که یکی از شروط بنیادین برای بقا نیز بشمار می رود.

منبع: نظر تفسیری شماره ۱۵ (۲۰۰۲) راجع به حق بر آب، پاراگراف ۳

در سال ۲۰۰۶، کمیسیون فرعی حمایت و ارتقاء حقوق بشر^۲ راهبردهایی را برای تحقق حق دسترسی به آب آشامیدنی و تأسیسات بهداشتی اتخاذ کرده است. این راهبردها از تعاریف تهیه شده توسط کمیته مربوط به حق بر آب استفاده کرده و حق دسترسی به تأسیسات بهداشتی را به عنوان حق همگانی برای دسترسی به امکانات بهداشتی مناسب تعریف می کند، به گونه ای که تمهیدات مذکور منجر به محافظت از سلامت عمومی و محیط زیست گردد (۶).

در سال ۲۰۰۷، دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر بنا بر درخواست شورای حقوق بشر، پژوهشی را در حوزه و مفاد الزامات حقوق بشری مربوط به دسترسی به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی به انجام رسانید (A/HRC/6/3). در این مطالعه کمیسر عالی حقوق بشر به این نتیجه رسید که زمان به رسمیت شناختن حق دسترسی اشخاص به آب آشامیدنی سالم و امکانات بهداشتی به عنوان یکی از حقوق انسانی فرا رسیده است.

¹ Covenant on Economic, Social and Cultural Rights

² Sub-Commission on the Promotion and Protection of Human Rights

همچنین به گونه روز افزونی الزامات مشخصی در ارتباط با دسترسی به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی در معاهدات اساسی حقوق بشر و بیشتر به عنوان بخشی از حق دسترسی به سطح مناسبی از استانداردهای زندگی و حق به سلامت، شناخته می شوند.

معاهدات بین المللی حقوق بشری که دربردارنده الزامات ویژه ای مربوط به دسترسی به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی هستند.

- کنوانسیون منع هرگونه تبعیض علیه زنان، مصوب سال ۱۹۷۹ (بند ۲ ماده ۱۴)
- کنوانسیون شماره ۱۶۱ سازمان بین المللی کار^۱ درباره خدمات درمانی کاری، مصوب سال ۱۹۸۵ (ماده ۵)
- کنوانسیون حقوق کودک، مصوب ۱۹۸۹ (ماده ۲۴ و بند ۳ ماده ۲۷)
- کنوانسیون حقوق افراد دارای معلولیت، مصوب ۲۰۰۶ (ماده ۲۸)

همچنین الزامات مربوط به دسترسی به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی به صورت ضمنی در تعدادی از دیگر معاهدات بین المللی حقوق بشر وجود دارند که از الزامات مربوط به ارتقاء و حفظ سایر حقوق بشر- از جمله حق به حیات، مسکن مناسب، آموزش، غذا، سلامتی، کار و زندگی فرهنگی- مشتق می گردند. در تفسیر حق بر حیات مندرج در میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی، کمیته حقوق بشر در نظر تفسیری شماره ۶ (۱۹۸۲) تاکید می کند که علاوه بر مقابله در برابر گرفتن جان افراد به صورت مستقیم، این حق وظایفی در جهت تضمین دسترسی افراد به ابزار بقاء بر دوش دولت ها قرار داده و دولت ها را ملزم به اتخاذ اقدامات مثبتی به ویژه برای کاهش مرگ و میر نوزادان، افزایش طول عمر و از بین بردن سوءتغذیه و بیماری های همه گیر نموده است. کمیته حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در نظر تفسیری شماره ۱۴ (۲۰۰۰) درمورد حق بر بالاترین سطح سلامت تاکید می کند که تاریخچه میثاق بین المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و نگارش بند ۲ ماده ۱۲ آن مصدق گسترش حق به سلامت به لایه های بنیادین و تعیین کننده سلامت از جمله دسترسی به آب سالم و تأسیسات بهداشتی است.

در سطح منطقه ای، منشور آفریقایی حقوق و رفاه کودک (۱۹۹۰)^۱ و پروتکل الحاقی به منشور آفریقایی حقوق بشر و مردمان در مورد حقوق زنان در آفریقا (۲۰۰۳)^۲ حاوی الزامات حقوق بشری صریحی در مورد دسترسی

¹ International Labour Organization

به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی هستند. پروتکل الحاقی کنوانسیون آمریکایی حقوق بشر در مورد حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (۱۹۸۸) ^۳ تاکید می کند که هر فرد حق دارد در محیطی سالم زندگی کند و به خدمات عمومی اولیه (بند ۱ ماده ۱۱) دسترسی داشته باشد. به شکل مشابه، منشور عربی حقوق بشر (۲۰۰۴) ^۴ نیز حق همه افراد برای بهره مندی از بالاترین استانداردهای قابل دستیابی برای سلامت را به رسمیت می شناسد که در راستای آن دولت‌ها موظف به تضمین دسترسی به تغذیه اولیه، آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی هستند (ماده ۳۹).

اگرچه نسخه بازبینی شده منشور اجتماعی اروپایی (۱۹۹۶) ^۵، کنوانسیون آمریکایی حقوق بشر (۱۹۶۹) ^۶ و منشور آفریقایی حقوق بشر و مردمان (۱۹۸۱) ^۷ به روشنی اشاره‌ای به الزامات حقوق بشری در مورد دسترسی به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی نداشته‌اند اما رویه حقوقی مربوطه لزوم حفاظت از چنین دسترسی‌هایی را از دیگر حقوق انسانی همچون حق داشتن مسکن مناسب، سلامت و زندگی استنتاج می نماید.

الزامات حقوق بشری فراهم کننده دسترسی به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی، بموجب نسخه بازبینی شده منشور اجتماعی اروپایی

کمیته اروپایی حقوق اجتماعی اعلام کرد که حق داشتن مسکن مناسب ذکر شده در ماده ۳۱ منشور بازبینی شده اجتماعی اروپایی حاوی الزامات مشخصی درباره دسترسی به آب آشامیدنی مناسب و تأسیسات بهداشتی است:

بند ۱ ماده ۳۱ دسترسی به مسکن مناسب را تضمین می کند: بدین معنا که مسکن از لحاظ ساختاری امن بوده و از لحاظ بهداشت و سلامت مناسب باشد؛ به گونه ای که تمامی امکانات مربوطه از جمله آب، گرمایش، دفع زباله، تأسیسات بهداشتی، برق را داشته باشد؛ جمعیت بیش از اندازه در آن زندگی نکنند و حق مالکیت آن از سوی قانون مورد حمایت قرار بگیرد.

منبع: دادخواست شماره ۲۰۰۴/۲۷، پرونده مرکز اروپایی حقوق رما^۸ علیه ایتالیا، رای در خصوص ماهیت دعوا^۹، ۷ دسامبر ۲۰۰۵

1 Rights and Welfare of the Child

2 Protocol to the African Charter on Human and Peoples' Rights on the Rights of Women in Africa (2003)

3 Additional Protocol to the American Convention on Human Rights in the Area of Economic, Social and Cultural Rights (1988)

4 Arab Charter on Human Rights (2004)

5 Revised European Social Charter (1996)

6 American Convention on Human Rights (1969),

7 African Charter on Human and Peoples' Rights (1981)

8 *European Roma Rights Centre*

9 Decision on the Merits

راهبردها و اصول بین المللی متعددی حاوی مقرراتی راجع به دسترسی به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی هستند. اگرچه راهبردهای مذکور از لحاظ حقوقی الزام آور نیستند اما راهنمایی های مفیدی را در رابطه با الزامات مشخص برای چنین دسترسی هایی به خصوص برای گروه های ویژه ای مثل زندانیان، کارگران، پناهجویان و آوارگان داخلی^۱، سالمندان و مردمان بومی ارائه می کنند (۷).

حقوق بین الملل محیط زیست و حقوق بین الملل بشردوستانه نیز به گونه ای مشخص دسترسی به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی را مورد حمایت خود قرار داده اند. کنوانسیون های ژنو (۱۹۴۹)^۲ و پروتکل های الحاقی آن (۱۹۷۷) بر اهمیت بنیادین دسترسی به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی به منظور حفظ سلامتی و حیات افراد در مخاصمات مسلحانه بین المللی و غیربین المللی تاکید نموده اند. «پروتکل مربوط به آب و سلامت» الحاقی به «کنوانسیون حفظ و استفاده از آب های بین مرزی و دریاچه های بین المللی»^۳ مصوب کمیسیون اقتصادی ملل متحد برای اروپا (۱۹۹۲) اعلام می دارد که دولت های درگیر در مخاصمات باید اقدامات مناسبی را جهت ایجاد دسترسی به آب آشامیدنی و تأسیسات بهداشتی اتخاذ نموده و از منابع آب آشامیدنی در برابر آلودگی محافظت نمایند. کنوانسیون حفاظت از طبیعت و منابع طبیعی آفریقا^۴ (۲۰۰۳) نیز اعلام می دارد دولت های عضو موظف هستند تا حداکثر تلاش خود را در جهت تضمین تامین منابع آب کافی و متداوم برای مردم خود انجام دهند.

در نهایت، بسیاری از قوانین اساسی کشورها دارای ارجاعات صریحی به حق بر آب هستند؛ از جمله دولت تکثرگرای ملی بولیوی^۵، جمهوری دموکراتیک کنگو، اکوادور، آفریقای جنوبی، اوگاندا و اروگوئه. حق دسترسی به تأسیسات بهداشتی نیز در تعدادی از قوانین اساسی و قوانین مصوب داخلی به رسمیت شناخته شده است؛ مانند الجزایر، دولت تکثرگرای ملی بولیوی، جزایر مالدیو، آفریقای جنوبی، سریلانکا و اروگوئه. سایر قوانین اساسی نیز

¹ internally displaced persons (IDPs),

² Geneva Conventions (1949)

³ The Protocol on Water and Health to the United Nations Economic Commission for Europe's 1992 Convention on the Protection and Use of Transboundary Watercourses and International Lakes

⁴ African Convention on the Conservation of Nature and Natural Resources (2003)

⁵ Bolivia (Plurinational State of),

مسئولیت عمومی دولت ها برای تضمین دسترسی افراد به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی را مطرح می نمایند (۸).

ب- ابعاد کلیدی حق بر آب

- **حق بر آب مستلزم آزادی هایی است.** این آزادی ها عبارت اند از محافظت در برابر قطع خودسرانه و غیرقانونی خدمات، ممنوعیت آلوده سازی غیرقانونی منابع آب، عدم تبعیض در دسترسی به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی (به ویژه بر مبنای وضعیت زمین و مسکن)، عدم دخالت در دسترسی به منابع آب موجود (به ویژه منابع سنتی آب) و کسب اطمینان از عدم تهدید امنیت شخصی افراد در هنگام دسترسی به منابع آب و تأسیسات بهداشتی در محیط خارج از خانه هستند.
- **حق به آب مستلزم بهره‌مندی از برخی حقوق است.** برخورداری از این حقوق شامل دسترسی به حداقل مقدار آب آشامیدنی سالم برای زنده و سالم ماندن، دسترسی به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی در هنگام بازداشت؛ و مشارکت در تصمیم گیری های مربوط به آب و تأسیسات بهداشتی در سطوح ملی و اجتماعی است.
- نظر تفسیری شماره ۱۵ کمیته حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، حوزه و محتوای حق بر آب را با توضیح معنای آب کافی، سالم، قابل قبول، قابل دسترسی و مقرون به صرفه برای مصارف شخصی و خانگی به گونه ای شفاف تشریح نمود.
- **منابع آب باید برای هر فرد کافی و مستمر باشد تا نیازهای شخصی و خانگی را پوشش دهد،** به گونه ای که میزان آب لازم برای نوشیدن، برای شست و شو لباس‌ها، تهیه غذا و بهداشت شخصی و خانگی تامین شود. سایر مصارف خانگی مانند آب برای استخر شنا و باغبانی در حوزه حق بر آب قرار نمی گیرند.

ایدز/ اچ آی وی و نیازهای مشخص به آب

زندگی با اچ آی وی یا ایدز، نیازمند شست و شوی متناوب و توجه بسیار ویژه به بهداشت شخصی است [...]. زخم ها و جراحات ها باید به دقت تمیز شوند و لباس ها و رختخواب باید به شکل مرتب شسته شوند. تب همراه با عرق کردن،

متداول بوده و بسیاری از افراد ممکن است آب بیشتری بنوشند [...] برای جلوگیری از ابتلا به بیماری سل (شایع ترین بیماری عفونی محتمل)، دسترسی به خانه هایی با تهویه مطبوع بسیار مهم است. تمامی مواد مذکور نیازمند آب بیشتر هستند، چیزی که هنوز به صورت کامل در دسترس همیشگی قرار ندارد.

منبع: کمک های آبی به اتیوپی و پروژنیست^۱، «ایجاد زنجیره های ارتباطی: ایجاد ارتباط بین آب، بهداشت، تأسیسات بهداشتی و اچ آی وی/ایدز --- فکر مشترک» - www.wateraid.org

بنابراین حق بر آب تنها متضمن دسترسی به آب برای حفظ زندگی و سلامتی و رفع نیازهای اولیه است و به افراد اجازه استفاده نامحدود از آن را نمی دهد. براساس اعلام سازمان جهانی بهداشت، بین ۵۰ تا ۱۰۰ لیتر آب برای هر نفر در هر روز برای اطمینان از رفع نیازهای اولیه و حفظ سلامتی مورد نیاز است. دسترسی روزانه هر شخص به ۲۰ تا ۲۵ لیتر آب حداقل مقدار ممکن را نشان می دهد، ولی صرف این مقدار موجب ایجاد نگرانی هایی در مورد سلامت افراد می شود چرا که این مقدار آب برای بهداشت اولیه و مصارف شخصی کافی نیست (۹). این مقادیر، شاخص هایی هستند که ممکن است به مفهوم ویژه ای وابستگی داشته باشند و ممکن است برای گروه هایی بسته به وضعیت سلامت، کار، شرایط اقلیمی یا دیگر عوامل متفاوت باشد. مادران شیرده، زنان باردار و یا افراد مبتلا به اچ آی وی/ایدز، روزانه به بیش از ۵۰ الی ۱۰۰ لیتر آب نیازمندند.

در هر زمان نیمی از تخت های بیمارستان ها در دنیا توسط بیمارانی اشغال شده که از بیماری های مادرزادی مرتبط با آب رنج می برند.

منبع: www.un.org/waterforlifedecade

- آب مورد نیاز برای مصارف شخصی و خانگی باید سالم و قابل قبول باشد. بر اساس نظر تفسیری شماره ۱۵ آب مصرفی باید عاری از هرگونه میکروب، انگل، مواد شیمیایی و خطرات رادیولوژیکی باشد که تهدیدی بر سلامت افراد هستند. آب همچنین باید رنگ، بو و مزه قابل قبولی داشته باشد تا از عدم استفاده افراد از آب جایگزین آلوده ای که ممکن است از لحاظ ظاهری سالمتر به نظر برسد، اطمینان حاصل شود. این شرایط بر

¹ WaterAid Ethiopia and Prognist,

تمامی منابع آب از جمله آب لوله کشی شده، تانکرها، آب تهیه شده توسط فروشندگان (آب بطری) و چاه‌های محافظت شده اعمال می‌گردد.

سلامت آب آشامیدنی معمولاً از طریق استانداردهای ملی و یا منطقه ای تعریف می‌گردد. راهبرد های سازمان جهانی بهداشت برای کیفیت آب آشامیدنی^۱، پایه هایی را برای توسعه استانداردهای ملی تعریف نموده است که در صورت اجرای درست آن، سلامت آب آشامیدنی تضمین خواهد شد (۱۰).

تقریباً ۹۰ درصد از فاضلاب شهری و ۷۰ درصد از زباله های صنعتی در کشورهای در حال توسعه بدون تصفیه شدن در آب های جاری تخلیه می شوند که اغلب منجر به آلوده شدن منابع آب قابل استفاده می گردد.

منبع: www.un.org/waterforlifedecade

عدم وجود سیستم های فاضلابی مناسب در بسیاری از مناطق جهان، موجب آلودگی گسترده منابع آبهایی شده است که جوامع برای ادامه حیات خود از آن استفاده می نمایند. در نظر تفسیری شماره ۱۵ کمیته تاکید می نماید که حصول اطمینان از دسترسی به تأسیسات بهداشتی مناسب یکی از سازوکارهای اصلی در جهت محافظت از کیفیت منابع آب های آشامیدنی است.

• **آب و تأسیسات بهداشتی باید از نظر فیزیکی قابل دسترس بوده و برای تمام افراد، با در نظر گرفتن نیازهای اقشار ویژه از جمله افراد دارای معلولیت، زنان، کودکان و افراد مسن، در دسترسی امن قرار گیرد.**

مشکلات اصلی ما در جوامع روستایی عبارتند از: پیاده روی مسافت های طولانی ۲ تا ۳ کیلومتری در هر روز برای رسیدن به شیر آب عمومی، حمل ظرف های سنگین ۲۰ تا ۲۵ لیتری بر روی سرهایمان در هر مسیر، صف های طولانی در مقابل هر شیر آب. چنانچه عامل آلوده کننده ای در این نقطه مشترک وجود داشته باشد کل روستا را تهدید خواهد نمود.

منبع: زنان اهل آفریقای جنوبی، پروژه «صدای آب»^۲، ۲۰۰۳

¹ WHO Guidelines for Drinking-water Quality

² "Water Voice" project,

در حالیکه حق بر آب دلیلی بر لزوم دسترسی به آب و تأسیسات بهداشتی در درون هر خانه ندارد اما مستلزم وجود چنین امکاناتی در نزدیکی و یا با فاصله معقولی از هر خانه است. همچنین آب و تأسیسات بهداشتی باید در مدارس و بیمارستان ها، محیط های کاری، مراکز بازداشت و کمپ های پناهندگان و آوارگان داخلی نیز وجود داشته باشد.

میانگین مسافتی که زنان در آفریقا و آسیا برای دسترسی به آب طی می کنند ۶ کیلومتر است.

از آنجائیکه میزان آب در دسترس به شکل گسترده‌ای با توجه به مسافت طی شده تا منابع آب و زمان مصرفی برای برداشت آن تعیین می گردد، مسافتی معقول در نظر گرفته می شود که به همه افراد اجازه دسترسی به مقادیر کافی آب برای مصارف خانگی شخصی را بدهد. به عقیده سازمان جهانی بهداشت، به منظور داشتن دسترسی اولیه به ۲۰ لیتر آب در روز منبع آب باید در فاصله ای تا ۱۰۰۰ متری محل سکونت قرار داشته باشد و مدت زمان برای دسترسی به آب نباید از ۳۰ دقیقه تجاوز کند. در صورتی که آب به صورت لوله کشی وارد خانه ها شده باشد، «دسترسی» مطلوب خواهد بود و در نتیجه در این موارد نیز باید از فراهم شدن حداقل ۱۰۰ لیتر آب در روز برای هر نفر اطمینان حاصل شود (۱۱). در این راستا برنامه توسعه ملل متحد در گزارش توسعه انسانی (۲۰۰۶)^۱ خود تایید می نماید که در اختیار قرار دادن آب پاکیزه به صورتی همیشگی و به صورت لوله کشی، نوع مطلوبی از توسعه انسانی محسوب می شود و دسترسی به آب در داخل خانه نیاز زنان و کودکان را برای صرف وقت و تلاش فیزیکی (بدنی) برای دستیابی به آب از منابع دوردست را منتفی می سازد.

- **خدمات مرتبط با تامین آب باید برای همه مقرون به صرفه باشد.** دسترسی به آب آشامیدنی سالم نباید برای هیچ فرد یا گروهی به دلیل عدم توانایی آنان در بهای پرداخت منتفی شود.

عدم وجود آب مقرون به صرفه در هائیتی

¹ Human Development Report 2006, UNDP

در شهر پرتدوپه^۱ هائیتی، مخاطبان یک پرسشنامه گزارش کردند که در مواقعی که قیمت آب بیش از حد گران است آنان برای رفع نیاز آب خانوار از آب رودخانه های بسیار آلوده و مملو از زباله استفاده می کنند (۳۱,۱ درصد). به علاوه برخی خانوارها از استحمام (۲۲,۲ درصد) و پخت و پز (۲۶,۷ درصد) صرف نظر می کنند.

منبع: مرکز حقوق بشر و عدالت جهانی و غیره (*Woch nan Soley*):^۲ عدم پذیرش حق آب در هائیتی. قابل دسترسی در آدرس www.chrgj.org/projects/docs/wochnansoley.pdf (دسترسی در تاریخ ۲۸ آوریل ۲۰۱۰).

با توجه به موارد ذکر شده تمامی هزینه های مستقیم و غیر مستقیم مربوط به آب و تأسیسات بهداشتی نباید هیچ کس را از دسترسی به اینگونه خدمات بازدارد و از برخورداری از سایر حقوق بشر مثل حق دسترسی به غذا، آموزش، مسکن و سلامتی محروم نماید. شرط مقرون به صرفه بودن مذکور تاکید دارد که بازپرداخت هزینه ها نباید مانع دسترسی به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی- به ویژه برای فقرا- گردد. به عنوان مثال برنامه توسعه ملل متحد، ۳ درصد از درآمد خانوار را به عنوان یک شاخص پیشنهاد نموده است.

رابطه بین دسترسی به آب آشامیدنی سالم و بازپرداخت هزینه ها در اعلامیه های بین المللی

جامعه بین المللی تاکید کرده است که دسترسی به آب برای مصارف شخصی و خانگی نباید مشروط به بازپرداخت هزینه ها قرار گیرد. «برنامه اجرایی اجلاس جهانی سال ۲۰۰۲ با موضوع توسعه پایدار^۳»، تاکید می کند که عدم پرداخت هزینه ها نباید مانع دسترسی افراد فقیر به آب آشامیدنی سالم شود. دستور کار شماره ۲۱ بیان می کند که ورای قاعده مربوط به وجود آب آشامیدنی برای رفع نیازهای اولیه، مصرف کنندگان آب باید به گونه ای متناسب هزینه هایی را متقبل شوند.

به شکلی کلی، خانوارهای فقیرتر نباید متحمل هزینه های نامتناسبی برای تامین آب و تأسیسات بهداشتی شوند.

ج- برداشت های اشتباه رایج درباره حق بر آب

¹ Port-de-Paix

² Center for Human Rights and Global Justice and others, *Wòch nan Soley*

³ The Plan of Implementation of the 2002 World Summit on Sustainable Development

• آیا حق بر آب مستلزم دسترسی رایگان به منابع آب است؟

حق بر آب نیازمند خدماتی است که برای همه افراد مقرون به صرفه باشد و نباید به صورتی باشد که به علت ناتوانی در پرداخت کسی از دسترسی به آب محروم شود. از این رو، چارچوب حقوق بشری حقی برای دسترسی رایگان به آب قائل نیست. البته در شرایط مشخصی چنانچه شخص یا خانوار توانایی پرداخت هزینه های آن را نداشته باشد، دسترسی به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی ممکن است به صورت رایگان فراهم گردد. یکی از وظایف حداقلی و اصلی دولت‌ها، اطمینان از بهره مندی از حداقل میزان ضروری است که شامل دسترسی به حداقل کیفیت ضروری برای آب است.

نظر تفسیری شماره ۱۵ تصریح می کند که به منظور کسب اطمینان از مقرون به صرفه بودن آب، دولت‌ها باید اقدامات لازم، از جمله تعیین سیاست‌های قیمتی مناسب شامل ارائه آب رایگان یا ارزان، را اتخاذ نمایند.

• آیا حق بر آب به حوزه کشاورزی و دامپروری نیز بسط می‌یابد؟ منظور از آب برای محیط زیست چیست؟

اگرچه آب برای حیات ضروری است اما کلید اصلی امنیت غذایی، تولید درآمد و حفاظت محیط زیستی نیز هست. «حق بر آب» تنها مصارف شخصی و خانگی را در برمی گیرد که شامل آب برای آشامیدن، شستن لباس ها، تهیه غذا و بهداشت شخصی و خانگی است. بنابراین تعاریف مذکور شامل آب برای مصارف کشاورزی و دامپروری و یا حمایت از سیستم های زیست محیطی نمی‌گردد. دسترسی به آب برای کشاورزی - به ویژه برای خرده مالکان - بعنوان حق بر تغذیه کافی زیر ماده ۱۱ میثاق قرار می گیرد. البته نظر تفسیری شماره ۱۵ توضیح می دهد که اولویت باید با «منابع آب مورد نیاز به منظور جلوگیری از قحطی و بیماری، همانند آب مورد نیاز برای پاسخگویی به نیازهای اساسی هر یک از حقوق میثاق» باشد.

با در نظر داشتن وابستگی متقابل و تفیک ناپذیری تمامی حقوق بشری می توان گفت که حق بر آب در زمان ضرورت برای جلوگیری از قحطی و گرسنگی، اولویت را به زراعت و دامپروری اختصاص می دهد.

با این حال، حق بر آب بر نحوه مدیریت آب تاثیرگذار است؛ چراکه در بحث تخصیص آب نیاز به اولویت بخشیدن به مصارف شخصی و خانگی برای همگان وجود دارد. این مصارف تنها نشان دهنده جزیی از کل آب مصرفی هستند که معمولاً کمتر از ۵ درصد را تشکیل می دهد. این در حالی است که به عقیده برنامه توسعه

ملل متحد امروزه، آبیاری در کشورهای در حال توسعه با نزدیک به ۸۰ درصد، بیشترین مقدار مصرف آب را به خود اختصاص می دهد.

د- رابطه بین حق بر آب و سایر حقوق انسانی

دسترسی به آب آشامیدنی سالم، پیش شرطی اساسی برای بهره مندی از چندین حقوق انسانی از جمله حقوق مربوط به آموزش، مسکن، سلامتی، زندگی، کار و حفاظت در برابر هرگونه رفتار یا مجازات ظالمانه، غیر انسانی و تحقیرکننده است. در ضمن این حق عنصری حیاتی در جهت تضمین برابری جنسیتی و حذف تبعیض محسوب می گردد. به عنوان مثال در رابطه با حق آموزش، پدر و مادرها اغلب اجازه تحصیل دخترانشان در موسسات آموزشی که سرویس بهداشتی مخصوص دختران در آن تعبیه نشده را نمی دهند؛ به ویژه در زمانی که دختر در سن قاعدگی قرار دارد (۱۲).

عدم دسترسی به آب آشامیدنی و تأسیسات بهداشتی همچنین پیامدهایی جدی بر حق بر سلامت دارد. هر ساله نزدیک به ۱٫۸ میلیون کودک به دلیل اسهال شدید و سایر بیماری های ناشی از آب آلوده و تأسیسات ضعیف بهداشتی جان خود را از دست می دهند؛ آماری که به عقیده برنامه توسعه ملل متحد در مقایسه با تعداد تلفات ناشی از درگیری های خشونت آمیز کم به نظر می آید.

همچنین تهیه آب از منابع آب دوردست به ویژه برای زنان و کودکان دارای اثرات منفی بر سلامت آنها است. زنان و کودکان، علاوه بر حمل بار سنگین آب، در معرض برخی بیماری های ناشی از تماس با آب مانند شیستوزومیازیس^۱ قرار می گیرند. علاوه بر آن، تامین بخش عمده ای از آب توسط زنان و کودکان باعث می شود که آموزش و سایر فعالیت های تولیدی آنان نیز تحت شعاع قرار گیرد. (ر.ک. بخش شماره ۲)

ما نمی توانیم از منابع شهری، آب آشامیدنی تهیه کنیم. ما مجبوریم تا آب را از چشمه حمل کنیم. به همین خاطر من اکنون به بیماری فتح مبتلا شده ام.

منبع: زنان اهل ترکیه، پروژه «صدای آب»، ۲۰۰۳

¹ Schistosomiasis

اگر آب و امکانات بهداشتی در داخل خانه فراهم نباشد، امنیت شخصی و حفظ حریم خصوصی فرد نیز خود، مسئله خواهد بود. در صورتی که هیچ سرویس بهداشتی مناسبی در داخل خانه نباشد، زنان و کودکان اغلب مجبور می شوند تا برای رفع نیاز از سرویس های بهداشتی مشترک و فضاهای باز استفاده کنند؛ که در این مکان ها، فاقد حریم شخصی و امنیت هستند و در نتیجه در برابر اذیت و آزار، حملات، خشونت و تجاوز آسیب پذیر خواهند بود.

دسترسی به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی برای کسانی که از آزادی خود محروم هستند امری حیاتی است. این دسترسی برای حصول اطمینان از رفتار انسانی و مرتبط با کرامت ذاتی بازداشت شدگان نیز لازم و ضروری است.

همزمان، حق بر آب می تواند تا جایی تحت تاثیر قرار بگیرد که سایر حقوق بشر تضمین شده باشند. دسترسی به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی، برای کسانی که حقوق مربوط به مسکن مناسب، آموزش، کار یا امنیت اجتماعی را انکار می کنند، در معرض بیشترین خطر قرار دارد. نبود حق مالکیت مشروع^۲ - به عنوان عنصری اساسی در حق داشتن مسکن مناسب - اغلب دلیل اصلی دولتمردان برای انکار دسترسی زاغه نشینان به آب آشامیدنی سالم و امکانات بهداشتی است. قطع آب توسط مالکین زمین ها و یا مقامات دولتی نیز با هدف اجبار مردم به ترک زاغه ها به کار گرفته می شود. بهبود شرایط برای دسترسی به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی نیز به مطالبات افراد متاثر نیز بستگی دارد. اگر به آزادی بیان، تجمعات و انجمن ها احترام گذاشته نشود، فرصت افراد و تشکل ها برای دفاع از بهبود شرایط زندگی به گونه ای محسوس کاهش خواهد یافت.

ه- چگونه اصول مرتبط با عدم تبعیض نسبت به حق بر آب اعمال می شوند؟

در جهان، آب کافی برای مصارف خانگی، کشاورزی و صنعت وجود دارد. مشکل در جایی است که برخی افراد - به ویژه فقرا - به صورتی سازمان یافته و به دلایلی از جمله فقر، حقوق قانونی محدود و سیاست های عمومی محدود کننده از دسترسی به زیرساخت های فراهم کننده آب لازم برای زندگی و امرار معاش محروم می گردند.

منبع: برنامه توسعه ملل متحد، گزارش توسعه انسانی ۲۰۰۶

² secure tenure

تبعیض یعنی هرگونه تمایز، محرومیت یا محدودیت بر اساس ویژگی‌های مشخص فرد؛ مانند نژاد، دین، سن، جنسیت که تاثیر یا هدف آن از بین بردن یا خنثی کردن به رسمیت شناسی برخوردار این افراد و اجرای حقوق بشر و آزادی‌های بنیادین باشد. این پدیده با به حاشیه رانده شدن گروه‌های ویژه‌ای از جامعه در ارتباط است و به شکل کلی ریشه در نابرابری‌های ساختاری درون جوامع مختلف دارد. بند ۲ ماده ۲ میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، زمینه‌های غیرجامع زیر در مورد عدم تبعیض را شناسایی کرده است: نژاد، رنگ، جنسیت، زبان، مذهب، نظرات سیاسی یا غیره، ملیت یا جایگاه اجتماعی، دارایی، تولد و سایر موارد. به عقیده کمیته حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی «سایر موارد» عبارتند از: معلولیت، گرایش‌های جنسی و هویت جنسی، وضعیت سلامتی، فقر و محرومیت‌های اقتصادی (۱۳).

عدم تبعیض و برابری از اصول بنیادین حقوق بشر و مولفه‌های اساسی حق بر آب محسوب می‌شوند. تبعیض در دسترسی به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی می‌تواند ریشه در قوانین، سیاست‌ها یا تدابیر، گسترش سیاست‌های انحصارگرا، سیاست‌های تبعیض آمیز مدیریت آب، رد مالکیت مشروع، مشارکت محدود در تصمیم‌گیری‌ها، یا عدم حمایت در برابر رویه‌های تبعیض آمیز بخش خصوصی داشته باشد.

زمانی که فردی از دو یا چند مورد از نمونه‌های تبعیض رنج می‌برد، پیامدهای تبعیض نیز وخیم‌تر می‌گردد؛ مانند تبعیض بر اساس جنسیت و نژاد یا ملیت و معلولیت. کمیته در نظر تفسیری شماره ۱۶ خود در مورد حق برابر زن و مرد در بهره‌مندی از تمامی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، بر اهمیت پرداختن به تبعیض‌های چندلایه تأکید نموده است. به عنوان نمونه، زمانی که دسترسی فیزیکی به آب از سوی اقشاری که از فقر رنج می‌برند و از لحاظ اقتصادی به حاشیه رانده شده اند دشوار باشد، بیشتر زنان مسئولیت تامین آب برای خانواده شان را به دوش خواهند کشید که امنیت شخصی شان را در معرض خطرهای بیشتری قرار می‌دهد.

دولت‌ها موظفند تا تبعیض را در تمامی زمینه‌ها از بین برده و از برابری - در قانون و در رویه - در دسترسی به آب آشامیدنی و تأسیسات بهداشتی اطمینان حاصل نمایند.

و- منظور از رویکرد حق محور تامین آب آشامیدنی سالم چیست؟

طرح مسئله تامین آب آشامیدنی سالم و دسترسی به تأسیسات بهداشتی از منظر حقوق بشر می‌تواند به عنوان عامل محرکه بسیج‌کننده افراد به ویژه برای اقشار فقیر و به حاشیه رانده شده عمل کند تا آنان را از حقوق

قانونی خود مطلع گرداند و توانایی درک این موارد را به آنان بدهد. یک رویکرد حقوق بشری، الگوهای نوینی را به بخش آب وارد می کند: از جمله آنکه تامین آب آشامیدنی سالم دیگر به عنوان عملی خیرخواهانه دیده نشده بلکه به عنوان حق قانونی به ویژه برای افراد در نظر گرفته می شود.

هرچند یک چارچوب حقوق بشری به صورت خودکار حلال مشکلات مربوط به سیاست گذاری ها راجع به تامین منابع مالی، توزیع خدمات یا قانده مند سازی نیست، ولی استانداردهای بین المللی را به منظور هدایت تصمیمات سیاسی و اقتصادی در حوزه تخصیص منابع آب، فراهم می سازد که به افراد اجازه می دهد تا در تصمیم گیری های مربوط به آب و تأسیسات بهداشتی شرکت داشته باشند. همچنین پاسخگویی دولت ها در ارائه خدمات آب و تأسیسات بهداشتی را تقویت می نماید.

منظور از رویکرد حق محور توسعه چیست؟

یک رویکرد حق محور توسعه، چارچوبی مفهومی است برای فرایند توسعه انسانی که در هنجار مبتنی بر استانداردهای بین المللی حقوق بشر و در عمل به سمت ارتقاء و حمایت از حقوق سوق داده شده است.

چنین رویکردی استانداردها، هنجارها و اصول سیستم بین المللی حقوق بشر را در درون برنامه ها، سیاستگذاری ها و فرآیندهای توسعه انسجام می بخشد.

هنجارها و اصول، همان هایی هستند که در مفاد معاهدات و بیانیه های بین المللی قرار دارند. این اصول شامل برابری و مساوات، پاسخگویی، توانمندسازی و مشارکت هستند. رویکرد حق محور نسبت به توسعه شامل موارد زیر می گردد:

- پیوند صریح با حقوق
- پاسخگویی
- توانمندسازی
- مشارکت
- عدم تبعیض و توجه به اقشار آسیب پذیر

یک رویکرد حقوق بشری نسبت به تامین آب آشامیدنی سالم و دسترسی به تأسیسات بهداشتی، اصولی را برای پرداختن به بحران های فعلی آب و تأسیسات بهداشتی فراهم می سازد. گرچه حق بر آب به شکل سختگیرانه بر

مصارف شخصی و خانگی از آب اعمال می‌گردد اما رویکرد مبتنی بر حقوق بشر هم می‌تواند و هم باید در مسائل بزرگتر مانند مدیریت منابع آب مورد استفاده قرار گیرد. چنین رویکردی به ویژه نیازمند آن است که هیچ گروهی از جامعه حذف نشود و اولویت در تخصیص منابع عمومی محدود باید به آنهایی داده شود که یا به آب آشامیدنی سالم دسترسی ندارند یا در دسترسی به آن با تبعیض مواجه هستند. رویکرد حقوق بشری حاکی است از نحوه مدیریت آب در حوزه تخصیص آن در بستر مصارف رقابتی، با اولویت بندی شفاف مصارف شخصی و خانگی همانگونه که در نظر تفسیری شماره ۱۵ تعریف شده است.

رویکردهای حقوق بشری به مسئله آب و تأسیسات بهداشتی نشان می‌دهد که افراد و جوامع باید به اطلاعات مربوطه دسترسی و در تصمیم‌گیری‌ها مشارکت داشته باشند. مردم فقیر و اقشار به حاشیه رانده شده بارها از مشارکت در تصمیمات مربوط به حوزه آب و فاضلاب محروم گردیده‌اند؛ از این رو نیازهایشان به ندرت در اولویت قرار می‌گیرد. مشارکت گروه‌های اجتماعی در برنامه‌ریزی و طراحی برنامه‌های آب و فاضلاب، بسیار ضروری است تا از مرتبط بودن و مناسب بودن خدمات آب و فاضلاب و متعاقب آن از پایدار بودن این خدمات اطمینان حاصل شود.

دسترسی به اطلاعات در قوانین آفریقای جنوبی

قانون خدمات آب آفریقای جنوبی^۱ (۱۹۹۷)، از مقامات حوزه خدمات آب می‌خواهد تا گام‌های معقولانه‌ای را برای جلب توجه مصرف‌کنندگان کنونی، مصرف‌کنندگان بالقوه خود و موسسات خدمات آب در حیطه صلاحیت‌شان در خصوص پیش‌نویس برنامه‌های توسعه خدمات آب بردارند و از عموم مردم بخواهند تا در مدت زمانی معقول، نظرات خود را اظهار نمایند. این مقامات باید تمامی نظرات دریافتی را قبل از تصویب برنامه‌های توسعه خود مورد بررسی قرار داده و در صورت تقاضا گزارش نمایند که کدام اظهارنظر مشخص دارای اهمیت است و یا اینکه چنانچه نظری مورد قبول واقع نشده است، دلایل رد آن توضیح داده شود.

با این حال مشارکت اجتماعی ممکن است در مواردی باعث نشنیده شدن صدای اقشار آسیب‌پذیر جامعه مانند زنان و افراد دارای معلولیت گردد. بنابراین برای اطمینان از توانمندسازی همه افراد جامعه باید مراقبت‌هایی

¹ South Africa's Water Services Act (1997)

صورت گیرد و فضای لازم برای ایراد نظراتشان در تصمیم گیری های مربوط به حوزه آب و فاضلاب اختصاص داده شود.

زنان در مدیریت آب نقشی ندارند، گویی آنها در هیچ یک از مراحل زندگی نقشی در تصمیم گیری ها ندارند.

منبع: زنان ترکیه، پروژه «صدای آب»، ۲۰۰۳

از دیگر ویژگی های اصلی رویکرد مبتنی بر حقوق بشر، تمرکز آن بر پاسخگویی است که این خود تأکیدی بر وظایف دولت ها به عنوان نهادهای مسئول در جهت تضمین دسترسی افراد محق به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی است. در عمل، پاسخگویی مستلزم توسعه حقوق، سیاستگذاری ها، موسسات، روندهای اداری و سازوکارهای جبران خسارت در جهت ارتقاء و حمایت از دسترسی به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی است.

۲. چگونه حق بر آب برای برخی گروه‌های ویژه اجرا می‌شود؟

برخی از گروه‌ها یا افراد در بهره‌مندی از حق بر آب با مشکلاتی روبرو می‌شوند که نتیجه تبعیض، بدنامی یا ترکیبی از هر دو است. حمایت موثر از حق بر آب نیازمند توجه به موقعیت ویژه افراد و گروه‌ها و به ویژه آنهایی است که در وضعیت آسیب‌پذیرتری به سر می‌برند. دولت‌ها باید اقدامات مثبتی را در جهت حصول اطمینان از عدم تبعیض چه به صورت عمد یا غیر عمد علیه افراد یا گروه‌های ویژه اتخاذ نمایند. به عنوان مثال، آنها باید سیاست‌های مربوط به آب و فاضلاب را برای افرادی مناسب نمایند که بیشتر به کمک نیازمند هستند تا اینکه صرفاً این سیاست‌ها را معطوف به گروه‌های اکثریت نمایند. ممکن است دولت‌ها ملزم به تخصیص منابع مالی و انسانی به اقشاری باشند که پیش‌تر مورد تبعیض قرار گرفته‌اند، تا از این طریق برخورداری این قشر از حقوق‌شان به صورت برابر با سایر اقشار جامعه اطمینان حاصل نمایند.

بحث درباره گروه‌های ویژه‌ای که در بخش زیر بدان‌ها پرداخته شده است با قصد روشن‌سازی برخی پیامدهای حق دسترسی به آب عنوان گردیده است.

الف - اقشار فقیر شهری و روستایی

من در منطقه‌ای زاغه‌نشین در شهر پونا^۱ در هند اقامت دارم. این منطقه حدود ۲۰۰ کلبه را در خود جای داده که در آن حدود ۱۰۰۰ نفر سکونت دارند. در کنار زاغه ما کانال آب بازی وجود دارد که آب را به مرکز تصفیه برای تامین آب شهر می‌رساند. در اطراف کانال فضاهای بازی وجود دارد. زاغه‌نشینان برای کار به منطقه شهری می‌روند. هنگام صبح همه برای رفتن به سمت محل کار عجله دارند اما تنها چهار سرویس بهداشتی عمومی وجود دارد. این مسئله ناراحتی بزرگی به ویژه برای ما زنان در پی دارد، چراکه مردان و کودکان می‌توانند در محیط‌های باز رفع نیاز کنند [...] مردها برای استحمام به داخل کانال می‌روند. زن‌ها آب کانال را با سطل به داخل کلبه‌ها آورده و در داخل کلبه‌ها حمام می‌کنند. مردم می‌گویند که ما آبی که به سمت تصفیه‌خانه سرازیر می‌شود را آلوده می‌کنیم ولی ما چاره دیگری نداریم. سیاستمداران قبل از هر انتخابات به اینجا می‌آیند و وعده‌هایی را مطرح می‌کنند. ولی زمانی که با رای ما انتخاب می‌شوند ما را تا انتخابات بعدی فراموش می‌کنند.

منبع: زنان هند، «پروژه صدای آب»، ۲۰۰۳

¹ Pune

بخش عمده کسانی که به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی دسترسی ندارند، از قشر فقیر جامعه چه در مناطق شهری و چه در مناطق روستایی هستند. اقشار فقیر نه تنها دسترسی کمتری به آب و امکانات بهداشتی دارند بلکه توانایی کمتری نیز در مدیریت پیامدهای این محرومیت دارند.

قشر فقیر روستایی نمایانگر اکثریت افرادی هستند که به آب آشامیدنی سالم و امکانات بهداشتی دسترسی ندارد. بیش از یک میلیارد روستانشین مجبورند تا در فضای باز رفع نیاز کنند که این مسئله پیامدهای جدی بر سلامت، حریم شخصی و حتی امنیت فیزیکی آنها دارد.

اغلب اقشار فقیر دسترسی کمتری به آب دارند و مجبور به پرداخت پول بیشتری برای آن هستند.

در بسیاری از کشورها، در حالیکه اقشار فقیر آب کمتر با کیفیت پایین تری دریافت می کنند ولی به نسبت پول بیشتری از آنها نیز دریافت می شود. زاغه نشینان جاکارتا، مانیل و نایروبی، ۵ تا ۱۰ برابر بیشتر از مناطق پر درآمد در همان شهرها و حتی بیشتر از مصرف کنندگان شهرهای بزرگی چون لندن و نیویورک برای آب پول پرداخت می کنند. در شهر آکرا، اکثر ۸۰۰۰۰ نفری که بر روی خط فقر یا زیر آن زندگی می کنند، ۱۰ برابر بیشتر از مناطق پردرآمد بابت آب پول می پردازند.

منبع: برنامه توسعه ملل متحد، گزارش توسعه انسانی، ۲۰۰۶

اقشار فقیر شهری ساکن زاغه ها- که ۴۲ درصد از جمعیت شهری کشورهای در حال توسعه را تشکیل می دهند- نیز با چالش های ویژه مرتبط با این موضوع مواجه هستند. مقامات محلی یا ملی در اغلب اوقات مخالف برقراری ارتباط مناطق زاغه نشین با آب شبکه های فاضلابی هستند، چراکه این مناطق سکونتگاه های غیر رسمی هستند. ارائه دهندگان خدمات نیز دلایل گوناگونی برای عدم تامین امکانات برای چنین محل هایی می آورند، مانند اینکه زاغه نشینان قادر به پرداخت و بازپرداخت هزینه ها نیستند و یا فاقد مدارکی هستند که نشان دهد آنها مستحق دریافت خدمات هستند، یا اینکه امکان خلع ید آنها وجود دارد. در نتیجه زاغه نشینان مجبور به تهیه آب از منابع غیرمحافظة شده، مانند چاه های آلوده و کانال های زهکشی شده آلوده هستند و یا مجبور به خرید آن از فروشندگان هستند، آن هم با قیمتی بالاتر از آنچه که افراد متصل به سامانه لوله کشی شده می پردازند. در مواقعی که زاغه نشینان به آب آشامیدنی سالم دسترسی دارند نیز در صورت مواجهه با کمبود آب، بیشتر در جهت ابقاء جریان آب برای مناطق پردرآمد تامین آب این اقشار کاهش می یابد.

محیط به هیچ عنوان بهداشتی نیست و امکانات بهداشتی و همه چیز بسیار ضعیف است. این مسئله بر آب آشامیدنی ما تاثیر می گذارد. هیچ آبی در این منطقه وجود ندارد. در نتیجه هزینه هایمان بالا رفته است چون پول زیادی به افراد متقلبی که خدمات تانکر آب را ارائه می دهند پرداخت کرده ایم. برخی از مردم توانستند در این سختی ها زنده بمانند. افراد فقیر تقریباً همیشه بیمار هستند زیرا هرگونه آبی را که به آن دسترسی پیدا می کنند می نوشند. آرزوی من داشتن محیطی تمیز و پاکیزه است که آب را آلوده نکند و همچنین جریان ثابت آبی که ما را از ابتلاء مداوم به بیماری ها مصون دارد.

منبع: مردی از غنا، پروژه صدای آب، ۲۰۰۳

ب- زنان

کنوانسیون منع هرگونه تبعیض علیه زنان

ماده ۱۴- بند ۲

دولت های عضو باید کلیه اقدامات مناسب را به منظور حذف تبعیض علیه زنان در مناطق روستایی اتخاذ نمایند تا از برقراری برابری بین مردان و زنان به شکلی که زنان در توسعه روستایی مشارکت داشته باشند و از آن منتفع گردند اطمینان حاصل نمایند. به ویژه تضمین کنند:

(ح) زنان از شرایط زندگی مناسب، به ویژه در رابطه با مسکن، تأسیسات بهداشتی، تامین آب و برق، حمل و نقل و ارتباطات برخوردار باشند.

عدم دسترسی به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی به صورت ویژه بر زنان اثر می گذارد. چنانچه آب آشامیدنی در محوطه در دسترس نباشد، این زنان و کودکان هستند که تهیه آب را برعهده می گیرند. برداشت و حمل آب زمانبر و باری سنگین وزن است. به عقیده برنامه توسعه ملل متحد، این مسئله در بسیاری از کشورها باعث بروز شکاف جنسیتی عظیمی در حضور در مدارس شده است. صرف چهار ساعت در روز برای پیاده روی، در صف ماندن و حمل مخزن آب برای زنان چندان دور از ذهن نیست، در حالیکه این زمان می تواند برای فعالیت های تولیدی یا کارهای خانه و نگهداری از بچه ها صرف شود. آب تهیه شده اغلب آلوده است و از منابع غیر محافظت شده برداشت شده است. سلامت زنان به ویژه می تواند بر اثر بار سنگین حمل آب و بیماری های حاصل از تماس با آب، از جمله انگل شیستوسومیازیس، تحت تاثیر قرار گیرد. (ر.ک. فصل ۱).

دسترسی به تأسیسات بهداشتی و خشونت علیه زنان

آقای میلون کوتاری^۱، گزارشگر ویژه پیشین در زمینه اسکان مناسب، طی ماموریتش در کشور کنیا گزارش هایی درباره مسئله ای که در اصطلاح به «سرویس های بهداشتی پرنده» موسوم بود دریافت نمود. منطقه کیبرا^۲ یکی از بزرگترین زاغه های این کشور است که به شبکه فاضلابی شهر کنیا متصل نیست. تعدادی سرویس بهداشتی عمومی در این منطقه نصب شد اما برای جمعیت نیم میلیون نفری اصلاً کافی نیست. استفاده از کیسه های پلاستیکی برای رفع نیاز افراد (بجای سرویس بهداشتی) بسیار رایج شده است. پس از آن کیسه ها به اصطلاح «پرواز» نموده و از کلبه ها به سمت راه ها، رودخانه ها و زباله دانی ها، پرتاب می شوند. در حالیکه علت اصلی چنین پدیده ای عدم وجود تعداد کافی سرویس های بهداشتی است، برخی گزارش ها به ویژه از جانب خانم ها، نشان می دهد که ناامنی در زمان عصر و شب از دلایل دیگر عدم استفاده از آن سرویس های بهداشتی است.

منبع: E/CN.4/2005/48/Add.2

در اکثر مواقع زنان در جریان تصمیم گیری مربوط به آب و تأسیسات بهداشتی قرار نمی گیرند. در نتیجه نیازهای به خصوص و شرایط آنها در طرح ها و برنامه های مربوط به توسعه آب و فاضلاب و یا گسترش خدمات این چنینی لحاظ نمی گردد.

ج - کودکان

سلامت کودکان، پیشرفت تحصیلی و رفاه کلی آنان به شدت به دسترسی آنان به خدمات اولیه از جمله آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی بستگی دارد.

کنوانسیون حقوق کودک

ماده ۲۴

۱. دولت های عضو حق برخورداری کودکان از بالاترین استانداردهای سلامتی را به رسمیت می شناسند [...].
۲. دولت های عضو باید پیگیر اجرای کامل این حقوق بوده و به ویژه اقدامات مناسبی را به شرح زیر اتخاذ نمایند:

¹ Miloon Kothari,

² Kibera

(ج) مبارزه با بیماری‌ها و سوء تغذیه [...] از طریق موارد دیگر [...]. تامین مواد غذایی مناسب و آب آشامیدنی پاکیزه [...];

(ه) حصول اطمینان از اینکه تمامی اقشار جامعه به ویژه والدین و کودکان آگاهی لازم را دارند، به امکانات آموزشی دسترسی داشته و در زمینه استفاده از دانش پایه‌ای مربوط به سلامت و تغذیه کودک، مزایای تغذیه نوزادان از شیر مادر، پاکیزگی و بهداشت محیطی و پیشگیری از حوادث، مورد حمایت قرار گرفته‌اند [...].

آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی برای حفظ سلامتی کودکان اساسی هستند. در کشورهایی که مرگ کودکان در آنها بالاست، اسهال دلیل عمده مرگ کودکان زیر پنج سال محسوب می‌شود و در مقایسه با مجموع بیماری‌های ذات‌الریه، مالاریا و اچ‌آی‌وی/ایدز شیوع بیشتری دارد. بیش از ۹۰ درصد از مرگ و میر کودکان به آب آلوده و امکانات نامناسب بهداشتی مربوط می‌شود (۱۴).

نبود آب آشامیدنی سالم کودکان را در برابر بیماری‌ها آسیب پذیرتر می‌کند. سیستم‌های ایمنی و اعضای سم‌زدای بدن آن‌ها به صورت کامل رشد نکرده است، بنابراین کمتر توانایی مقابله با عفونت‌های ناشی از آب را دارا هستند. اندازه بدن کودکان در مقایسه با بزرگسالان کمتر است. این یعنی مواد شیمیایی درون آب خطرات بیشتری را برای کودکان دربردارد؛ چیزی که ممکن است برای یک فرد بالغ بدون خطر باشد. حق آموزش دخترها نیز با این مسئله ارتباط نزدیکی دارد. یکی از دلایل عمده جلوگیری والدین از تحصیل دخترانشان عدم وجود سرویس‌های بهداشتی جداگانه برای دختران است. به عنوان نمونه، در نیجریه والدین از تحصیل دخترانشان صرف نظر کردند؛ چرا که آنها مجبورند در فضای باز رفع نیاز نمایند. در اوگاندا، ۹۴ درصد از دخترها مشکلاتی را در مدت قاعدگی در مدرسه گزارش کرده‌اند و ۶۱ درصد نیز عنوان نموده‌اند که در این مواقع به مدرسه نمی‌روند (۱۵).

دسترسى به آب آشامیدنى سالم و حق به آموزش

نزدیک به ۲۰ درصد از پاسخ‌دهندگان به یک پرسشنامه مربوط به خانوار در پرتدوپه^۱، گزارش کرده‌اند که نیاز به تامین و تهیه آب، فرزندشان را از رفتن به مدرسه باز داشته است. تقریباً سه چهارم نیز اعلام کرده‌اند که آب آشامیدنی سالم در مدارس وجود ندارد، بنابراین بسیاری از کودکان مجبور به حمل آب به مدرسه و یا خرید آن در آنجا هستند.

¹ Port-de-Paix

د- افراد دارای معلولیت

برای افراد دارای معلولیت، دسترسی به آب و تأسیسات بهداشتی مسئله ای کلیدی است. در طول تاریخ این افراد به خاطر نحوه طراحی ساختمان‌ها، خدمات و زیرساخت‌ها و غیره، به گونه ای که این مکان‌ها را برای این افراد غیر قابل دسترس می‌کرد، همواره از محرومیت و تبعیض رنج برده‌اند. بنابراین، دسترسی همیشگی به آب و تأسیسات بهداشتی برای حفظ استقلال زندگی این افراد و احترام به کرامت آنها بسیاری ضروری است. در اکثر موارد تغییرات جزئی کم هزینه به منظور بهره مند ساختن آنها از تسهیلات و خدمات آب و فاضلاب و در دسترس نمودن آنها کافی است. طرحی جامع باید به عنوان اولویت برای ساختمان‌های نوساز و خدمات و تأسیسات قرار گیرد (۱۶).

نظر تفسیری شماره ۱۵ کمیته حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی تصریح می‌کند که دسترسی فیزیکی یک جنبه مهم از تعریف در «دسترس بودن» است و مولفه ای مهم از حق بر آب تلقی می‌گردد.

کنوانسیون حقوق افراد دارای معلولیت نیز به نوبه خود و به گونه ای روشن به دسترسی افراد دارای معلولیت به آب- در رابطه با حق دسترسی به استانداردهای مناسب برای زندگی و تامین اجتماعی- اشاره می‌نماید.

کنوانسیون حقوق افراد دارای معلولیت

ماده ۲۸- بند ۲

دولت‌های عضو، حقوق افراد دارای معلولیت را برای تامین اجتماعی و بهره مندی آنان از این حقوق بدون هیچ تبعیضی به دلیل معلولیت شان به رسمیت می‌شناسند و باید اقدامات مناسب را برای حفظ و ارتقاء تحقق این حقوق اتخاذ نمایند. این اقدامات شامل موارد زیر می‌شود:

(الف) حصول اطمینان از این که افراد دارای معلولیت نیز هم به خدمات آب پاکیزه و هم به خدمات، ابزار مقرون به صرفه و مناسب و سایر کمک‌های مختص معلولیت دسترسی برابر داشته باشند؛ [...].

این کنوانسیون همچنین از دولت‌ها می‌خواهد تا با افراد دارای معلولیت از طریق سازمان‌های نماینده شان در خصوص توسعه، اجرا و نظارت بر قانونگذاری و سیاستگذاری‌ها اتخاذی به منظور اجرای الزامات مندرج در این

کنوانسیون و سایر تصمیم‌گیری‌های تاثیرگذار بر این افراد مشورت نمایند. مشورت مناسب، ساز و کاری کلیدی به منظور پیشگیری از ایجاد تأسیسات و خدمات دور از دسترس است و تضمین می‌کند که راهکارهای فنی مناسبی برای اطمینان از در دسترس بودن امکانات، فراهم هستند.

ه - پناهندگان و آوارگان داخلی

اصول راهنما در رابطه با آوارگی در درون مرزها (۱۹۹۸)^۱

اصل ۱۸

۱. تمامی آوارگان داخلی حق دسترسی به استاندارد‌های لازم برای زندگی را دارند.
۲. دست کم، بدون توجه به شرایط و بدون اعمال تبعیض، مقامات ذی صلاح باید دسترسی آوارگان داخلی را به موارد زیر فراهم نمایند:
(الف) غذای لازم و آب قابل حمل [...].
(ب) خدمات درمانی ضروری و تأسیسات بهداشتی
۳. به منظور تضمین مشارکت کامل زنان در برنامه ریزی و توزیع این نیازهای اساسی، بایستی تمهیدات مخصوصی اندیشیده شود.

منبع: E/CV.4/1998/53/Add.2.

هر ساله بیش از ۳۰ میلیون نفر در اثر وقوع بلایای طبیعی یا مخاصمات ازخانه‌های خود می‌گریزند و بیش از ۲۰۰ میلیون نفر نیز تحت تاثیر خطرات طبیعی قرار می‌گیرند (۱۷).

در مواقع اضطراری، آوارگان در دسترسی به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی با چالش‌هایی روبرو می‌شوند که می‌تواند پیامدهایی مخاطره‌آمیزی برای زندگی آنان در پی داشته باشد. آوارگان به ویژه در مقابل اعمال تبعیض، نژاد پرستی و بیگانه‌هراسی، آسیب پذیر بوده که می‌تواند دسترسی آنان به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی را مختل سازد.

¹ Guiding Principles on Internal Displacement (1998)

پناهگاه های مخصوص پناهندگان و آوارگان داخلی در سراسر جهان، به ویژه در زمان هایی که آوارگی به درازا بیانجامد، اغلب با ازدحام بیش از حد و ویرانی توصیف می شوند؛ چراکه در این مکان ها تامین خدمات اولیه مثل دسترسی به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی ناکافی است.

تأسیسات بهداشتی نامناسب و عدم دسترسی به آب آشامیدنی سالم در این کمپ ها اغلب منجر به بیماری های ناشی از آلودگی آب مثل وبا می شود.

زمانی که زنان و کودکان مجبور باشند تا آب را از مکان هایی دور از کمپ بیاورند، در معرض خطرهایی چون اذیت و آزار، تهدیدها و خشونت های جنسی قرار می گیرند. ممکن است در برابر آب آشامیدنی سالم از زنان و کودکان درخواست های جنسی صورت گیرد. حتی زمان هایی که امکانات بهداشتی در داخل کمپ مهیا شده است، اغلب نیازهای ویژه زنان، کودکان، سالمندان و افراد دارای معلولیت در نظر گرفته نمی شود. در بسیاری از کشورها، آوارگان داخلی و پناهندگانی که در کمپ ها زندگی می کنند، به نسبت جمعیت عمومی آب کمتری در اختیار دارند؛ برخی از آنان با تنها روزانه دو تا سه لیتر آب به زندگی خود ادامه می دهند.

پناهجویان، پناهندگان و آوارگان داخلی که در شهرها ساکن هستند کمی وضعیت بهتری دارند. اغلب در عمل و یا به دلیل وضعیت قانونیشان نمی توانند در مسکن مناسب زندگی کنند، بسیاری نیز دسترسی به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی ندارند.

و- مردمان بومی

آب، نقش مهمی در زندگی روزانه مردمان بومی ایفا می کند؛ چرا که بخش اصلی سنت ها، فرهنگ و مناسک آنان را تشکیل می دهد. آب همچنین عنصری کلیدی در راهبردهای معیشتی آنها تلقی می شود. حق بر آب تنها به جنبه کوچکی از این روابط اشاره می کند، از جمله دسترسی به آب آشامیدنی سالم برای مصارف شخصی و خانگی.

دسترسی بومیان به آب آشامیدنی سالم به شدت به کنترل آنها بر منابع، قلمروها و زمین های اجدادی آنان وابسته است. کمبود قوانینی که این زمین ها و منابع را به رسمیت بشناسد و حمایت نماید، می تواند پیامد های گسترده ای را در برخورداری آنها از حق بر آب در بر داشته باشد.

منابع طبیعی آب مانند دریاچه ها یا رودها که توسط بومیان به شکلی سنتی استفاده می شده است، با مصادره و دست اندازی به این زمین ها، ممکن است دیگر در دسترس این افراد نباشند. همچنین ممکن است دسترسی به

آب، با آلودگی غیرقانونی و یا بهره برداری بیش از حد تهدید گردد. در ضمن، منابع آبی افراد بومی ممکن است برای استفاده آب آشامیدنی مناطق شهری مورد بهره برداری قرار گیرد. در نتیجه، حمایت از حق بر آب مردم بومی ممکن است نیازمند فعالیت هایی در جهت محافظت از حقوق آنان در زمین های اجدادی آنها، هماهنگی های ساده در جهت مدیریت آب و حفاظت از منابع طبیعی آنان باشد.

در حالیکه بخش عمده بومیان کماکان در روستاها زندگی می کنند، تعداد رو به رشدی از آنان به صورت داوطلبانه یا غیر داوطلبانه به شهرها مهاجرت می کنند که اغلب این مسئله به زندگی در شرایط نامناسب مسکونی با ویژگی دسترسی محدود به آب آشامیدنی مناسب و تأسیسات بهداشتی منتهی می شود.

مردمان بومی اغلب از مشارکت در تصمیم گیری های مربوط به حوزه آب و تأسیسات بهداشتی دور مانده که این امر خود می تواند مزید بر علت عدم دسترسی به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی باشد.

اعلامیه سازمان ملل متحد درباره حقوق مردمان بومی^۱ (۲۰۰۷)، حداقل استانداردهای بین المللی را برای حمایت و ارتقاء حقوق بومیان تدوین نموده است که برای بقا، رفاه و کرامت آنها ضروری است. مواد زیر ارتباط ویژه ای با تضمین حق آنان بر آب دارند:

ماده ۱۸

مردمان بومی حق دارند از طریق نمایندگان منتخب خود و مطابق با رویه های خودشان در تصمیم گیری هایی که بر حقوق آنان اثر می گذارد، مشارکت داشته باشند و همچنین نهادهای تصمیم گیری بومی متعلق به خود را نگاه داشته و توسعه بخشند.

ماده ۲۱

۱. مردم بومی حق دارند تا بدون اعمال تبعیض، شرایط اقتصادی و اجتماعی را بهبود بخشند. به عنوان نمونه در حوزه آموزش، استخدام، آموزش شغلی و بازآموزی، اسکان افراد، تأسیسات بهداشتی، سلامتی و امنیت اجتماعی [...] .

ماده ۲۶

۱. مردمان بومی حق تصرف بر زمین ها، قلمروها و منابعی را دارند که به شکل سنتی مالک یا متصرف آن بوده، یا به هر شکلی مورد استفاده قرار داده یا اکتساب نموده اند.

۲. مردم بومی حق تملک، استفاده، توسعه و کنترل زمین ها، منابع و قلمروهایی که به شکل سنتی به تملک خود در آورده، یا آن را در تصرف خود داشته یا استفاده کرده و یا به هر نحوی اکتساب نموده اند را دارا هستند.

۳. دولت ها باید از لحاظ قانونی این زمینها، قلمروها و منابع را به رسمیت شناخته و مورد حمایت قرار دهند. این مهم باید توأم با احترام به سنت ها، مناسک و نظام مالکیتی زمین های افراد بومی صورت گیرد.

¹ United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples (2007)

۳. الزامات دولت‌ها و مسئولیت‌های سایرین چیست؟

دولت‌ها وظیفه اولیه حمایت و ارتقاء حقوق بشر را بر عهده دارند. الزامات حقوق بشری به صورت کلی توسط معاهدات بین‌المللی حقوق بشری تعریف و تضمین می‌شوند که البته این امر موجب ایجاد الزاماتی برای دولت‌های تصویب‌کننده این معاهدات می‌گردد.

الف - الزامات عمومی

کمیته حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در نظر تفسیری شماره ۱۵ تأکید نمود که دولت‌ها بموجب میثاق ملزم هستند تا به گونه‌ای تدریجی حق بر آب را بشکلی کامل محقق نمایند. به عبارت دیگر، میثاق محدودیت در منابع دولت‌ها را مورد تصدیق قرار می‌دهد و اذعان می‌دارد که تضمین انتفاع همگان از حق بر آب زمان‌بر است. بنابراین، به نظر می‌رسد برخی مولفه‌های تشکیل‌دهنده حق بر آب به تدریج تحقق می‌یابند. از طرفی دیگر، الزاماتی از قبیل عدم تبعیض دارای تأثیرات فوری هستند و از قاعده تحقق تدریجی تبعیت نمی‌نمایند.

میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی

ماده ۲ - بند ۱

دولت‌های عضو این میثاق متعهد می‌شوند تا به صورت فردی و از طریق کمک و همکاری بین‌المللی بویژه کمک‌های اقتصادی و فنی، اقدامات لازم را تا صرف حداکثر منابع موجود خود انجام دهند. با این دیدگاه که حقوق شناخته شده در این میثاق از طریق بکارگیری تمامی روش‌های مناسب - بویژه اتخاذ اقدامات قانونگذاری - به تدریج و بصورت کامل تحقق یابند.

درحالی‌که امکان تحقق فوری تمامی ابعاد حق بر آب وجود ندارد، نظر تفسیری شماره ۱۵ تأکید می‌کند که دولت‌ها دست کم باید نشان دهند که با توجه به منابع موجود خود از هیچ تلاشی برای بهبود حمایت و ارتقاء این حق فروگذار ننموده‌اند. در این راستا، منظور از منابع موجود، منابع در دسترس در داخل کشور و منابعی است که از طریق کمک و همکاری بین‌المللی - آنگونه که در بند یک ماده ۲، ۱۱ و ۲۳ میثاق به آن اشاره شده است - از سوی جامعه بین‌المللی حاصل می‌شوند.

میثاق بین المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی

ماده ۲- بند ۲

دولت های عضو این میثاق متعهد می شوند تا حقوقی که در میثاق به صراحت ذکر شده را بدون هیچگونه تبعیضی (از جمله تبعیض مبتنی بر نژاد، رنگ، جنسیت، زبان، دین، دیدگاه سیاسی یا هر نوع دیدگاه دیگری، ملیت یا جایگاه اجتماعی، مالکیت و دارایی، تولد و غیره) اجرا خواهند نمود.

نظر تفسیری شماره ۱۵ همچنین تأکید می نماید که انجام اقدامات ملموس، حساب شده و هدفمند در راستای تحقق حق بر آب، الزامی فوری است. علاوه بر این، هرگونه اقدامی که بهره مندی از این حق را محدود کند، می تواند دولت را ملزم به اثبات این امر نماید که اولاً، تمامی گزینه ها را به دقت بررسی نموده؛ دوماً، تأثیر کلی بر حقوق بشر در کل را مد نظر قرار داده؛ و سوماً از تمام منابع موجود خود بشکل کامل استفاده نموده است. از آنجائیکه ابزارهای اجرای حق بر آب از دولتی به دولت دیگر متفاوت خواهد بود، نظر تفسیری شماره ۱۵ راهکارهای از پیش تعیین شده و ثابتی را ارائه نمی نماید. میثاق اساساً اذعان می دارد که تحقق کامل حقوق آن، می بایست از طریق «کلیه ابزارهای مناسب و بویژه شامل اتخاذ اقدامات قانونگذاری» حاصل شود.

کمیته نیز در نظر تفسیری شماره ۱۵ بیان نموده است که بمنظور تضمین حق بر آب باید اقدامات معینی و فوری انجام شود. بعنوان نمونه، باید تضمین شود که تعداد قابل توجهی از مردم از دسترسی به حداقل میزان آب آشامیدنی سالم برای پیشگیری از بیماری، محروم نیستند؛ یا امنیت شخصی افراد در مسیر تهیه آب یا دسترسی به تأسیسات بهداشتی، تهدید نمی شود؛ یا اینکه پیشگیری، درمان و کنترل بیماری های مرتبط با آب- بخصوص از طریق تضمین دسترسی به تأسیسات بهداشتی مناسب- تضمین می شود؛ و در نهایت، نظارت موثر بر میزان دسترسی مردم به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی، انجام گیرد.

نقش کمک و همکاری بین المللی در اسناد دیگری از جمله منشور ملل متحد، اعلامیه جهانی حقوق بشر و کنوانسیون حقوق کودک نیز بازتاب می یابد. البته موارد مذکور جایگزینی برای الزامات داخلی نیستند اما چنانچه دولتی نتواند اثربخشی لازم را در اجرای حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی داشته باشد و نیازمند حمایت سایر دولت ها برای انجام چنین کاری باشد، آنگاه نیاز به موارد فوق مصداق پیدا می کند. همکاری بین المللی بویژه برای دولت هایی ضرورت می یابد که قادر به یاری رساندن به سایر دولت ها در این رابطه هستند. از

این رو دولت ها باید برنامه ای پویا برای کمک و همکاری بین المللی داشته باشند و در راستای توانمندسازی دیگر دولت ها در اجرای تعهداتشان در ارتباط با حقوق بر آب به آنان کمک های اقتصادی و فنی ارائه نمایند. این موضوع در نظرات تفسیری شماره ۳ (۱۹۹۰) درباره ماهیت الزامات دولت های عضو؛ و شماره ۱۴ (۲۰۰۰) کمیته درباره حق داشتن بالاترین استاندارد قابل قبول سلامت، منعکس شده است.

ب- الزامات سه گانه

الزاماتی که بر عهده دولت ها گذاشته می شوند، در سه دسته الزام به احترام، حمایت و اجرا طبقه بندی می شوند.

• الزام به احترام

این دسته از الزامات دولت ها را ملزم می نماید تا از دخالت مستقیم یا غیرمستقیم در بهره مندی از حق بر آب خودداری نمایند.

بعنوان مثال، دولت ها باید از انجام اقداماتی از قبیل: آلوده کردن منابع آب؛ قطع غیرقانونی و خودسرانه خدمات آب و فاضلاب؛ کاهش آب آشامیدنی زاغه ها به منظور تأمین نیازهای مناطق ثروتمندتر؛ تخریب خدمات و زیرساختهای آب بعنوان اقدامات تنبیهی در طول مخاصمه مسلحانه؛ یا تخلیه منابعی که مردمان بومی از آنها به عنوان منبع آب آشامیدنی استفاده می کنند، خودداری نماید.

• الزام به حمایت

این دسته از الزامات دولت ها را ملزم می نماید تا از دخالت اشخاص ثالث در امور مربوط به حق بر آب جلوگیری کنند.

دولت ها باید به منظور تضمین رعایت استانداردهای حقوق بشری توسط بخش خصوصی - از جمله بخش صنعت، تأمین کنندگان آب یا اشخاص حقیقی- قوانینی را وضع یا تمهیدات مناسبی را اتخاذ نمایند. بعنوان مثال، دولت ها باید قانونگذاری های ضروری و سایر اقدامات لازم را درخصوص موارد نمونه زیر انجام دهند:

از قطع غیرقانونی و خودسرانه خدمات آب و فاضلاب توسط اشخاص ثالث جلوگیری نمایند، آحاد جامعه را در برابر استخراج بی رویه اشخاص ثالث از منابعی که آب آشامیدنی آنها را تأمین می کند، مصون نمایند؛ امنیت فیزیکی زنان و کودکانی که برای دسترسی به آب یا تأسیسات بهداشتی به بیرون از خانه می روند را تأمین

نماید؛ از ممانعت قوانین تملک اراضی و رویه های مربوطه به دسترسی افراد و آحاد جامعه به آب آشامیدنی سالم جلوگیری نمایند؛ و اشخاص ثالثی که خدمات آب را ارائه یا کنترل می نمایند، دسترسی برابر، مقرون به صرفه و فیزیکی به مقدار کافی آب را به خطر نیندازند.

- الزام به اجرا

اینگونه الزامات دولت ها را ملزم می نمایند تا با وضع قوانین یا اتخاذ تدابیر مناسب اداری، اعتباری، قضایی، تبلیغاتی و سایر تدابیر موجبات تحقق کامل حق بر آب را فراهم آورند.

بعنوان مثال، دولت ها باید به سیاستگذاری در سطح ملی درباره آب بپردازند. بشکلی که سیاست ملی مذکور در مقوله مدیریت آب اولویت را به مصارف ضروری شخصی و خانگی اختصاص دهد؛ اهدافی را برای توسعه خدمات آب با توجه ویژه به اقشار محروم و به حاشیه رانده شده تعیین نماید؛ منابع موجود برای نیل به این قبیل اهداف را شناسایی کند؛ مقرون به صرفه ترین راه بهره برداری از این منابع را مشخص نماید؛ مسئولیت ها و چارچوب زمانی برای اجرای اقدامات ضروری را مشخص کند؛ و نتایج و دستاوردها از جمله تضمین اقدامات جبرانی مناسب در قبال وقوع هرگونه نقضی را رصد نماید.

دولت ها علاوه بر الزام به اجرا باید به تدریج و تا جایی که منابع موجود اجازه می دهد، خدمات آب و فاضلاب را برای اقشار آسیب پذیر و به حاشیه رانده شده گسترش دهند؛ استفاده از خدمات آب و فاضلاب را مقرون به صرفه تر نمایند؛ ارائه خدمات آموزشی مناسبی درباره نحوه استفاده صحیح از آب و تأسیسات بهداشتی، محافظت از منابع آبی و روش های صرفه جویی را تضمین نمایند.

ج- مسئولیت سایرین

الزام دولت ها برای حمایت از حقوق بشر شامل تضمین عدم نقض حق بر آب توسط بازیگران غیردولتی می شود. اینگونه الزامات برای حمایت (از حق بر آب) در برابر اشخاص مذکور هستند. بعلاوه، در حال حاضر مباحث رو به افزایشی در مورد دامنه مسئولیت سایر کنشگران در جامعه- از جمله اشخاص حقیقی، سازمان های بین دولتی و غیردولتی و بخش تجارت- در ارتقاء و حمایت از حقوق بشر در جریان است.

این بخش به بررسی نقش آژانس های سازمان ملل متحد و بخش خصوصی می پردازد.

- آژانس های سازمان ملل متحد

بر اساس منشور ملل متحد، یکی از اهداف سازمان ملل متحد بهبود وضعیت احترام به حقوق بشر است. در معاهدات بین‌المللی حقوق بشری نقش ویژه‌ای برای آژانس‌های سازمان ملل متحد در راستای اجرای مفاد این معاهدات پیش‌بینی شده است. همچنین در نظر تفسیری شماره ۲ (۱۹۹۰) درباره اقدامات بین‌المللی برای ارائه کمک فنی، کمیته حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی تأکید می‌نماید که کلیه نهادها و آژانس‌های سازمان ملل متحد که در هر حوزه‌ای از توسعه همکاری بین‌المللی برای توسعه فعال هستند، باید اجرای حقوق مذکور در میثاق را در هر مرحله از پروژه‌های مربوطه بصورت کامل در نظر بگیرند.

در سالهای اخیر بموجب اصلاحاتی که توسط دبیر کل در سازمان ملل متحد در سالهای ۱۹۹۷، ۲۰۰۲، ۲۰۰۵ صورت گرفته است، نقش و مسئولیت‌های آژانس‌های این سازمان و موسسات مالی بین‌المللی در ارتباط با حقوق بشر برجسته‌تر از قبل شده است. در سال ۲۰۰۳، آژانس‌های سازمان ملل متحد از طریق تفاهم‌نامه مشترکی تأکید نمودند که در کلیه کمک‌ها و برنامه‌های توسعه، تحقق حقوق بشر باید در نظر گرفته شود و اصول و استانداردهای حقوق بشری سرلوحه و راهنمایان باشد.

آن تعداد از آژانس‌های سازمان ملل متحد که در حوزه آب و فاضلاب فعالیت می‌کنند- از جمله برنامه اسکان بشر ملل متحد، برنامه توسعه ملل متحد، صندوق کودکان ملل متحد و سازمان جهانی بهداشت- در راستای پرداختن به بحران کنونی آب و فاضلاب، به شکل رو به افزایشی چارچوب‌های حقوق بشری را مد نظر قرار می‌دهند. در سال ۲۰۰۳، کمیته عالی برنامه ریزی^۱ مکانیزم «سازمان ملل و آب»^۲ را بعنوان سازوکاری درون سازمانی به منظور ارتقاء سطح انسجام و هماهنگی فعالیت‌های سیستم سازمان ملل متحد در راستای اجرای دستورکار آب و تأسیسات بهداشتی^۳- که توسط «اعلامیه هزاره»^۴ در «اجلاس جهانی توسعه پایدار»^۵ تعیین شده بود- ایجاد نمود.

آرمان‌های توسعه هزاره مرتبط با آب و تأسیسات بهداشتی

در سپتامبر سال ۲۰۰۰، رهبران جهان تعهدات گسترده‌ای را در «اعلامیه هزاره» ایجاد نمودند. اهم عناوین اعلامیه عبارت بودند

¹ High-level Committee on Programmes

² UN- Water

³ water and sanitation agenda

⁴ Millennium Declaration

⁵ World Summit on Sustainable Development

از: صلح، امنیت، حقوق بشر و محیط زیست و تعدادی از اهداف توسعه با محدودیت زمانی تعیین شدند. این اهداف بعدها در قالب آرمان های هشت گانه توسعه هزاره^۱ گنجانده شدند. هدف از آرمان هفتم این مجموعه این است که جمعیت محروم از دسترسی پایدار به آب آشامیدنی سالم و امکانات اولیه بهداشتی را تا سال ۲۰۱۵ به نصف کاهش دهد.

در حالیکه محتوای آرمان های توسعه هزاره تا حدودی شبیه به برخی از ابعاد حقوق بشر است اما ارائه رویکردی سازمان یافته حق محور برای درک و دستیابی به آرمان های توسعه هزاره کماکان چالش بدون پاسخی باقی مانده است. حقوق بشر تاکنون قادر به ایفای نقش موثر در پشتیبانی و تأثیر بر فعالیت های مرتبط با آرمان های توسعه هزاره نبوده است. در ضمن، استانداردهای حقوق بشری دولت ها را ملزم می کند تا دسترسی همه به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی مناسب را بدون تبعیض، تضمین نمایند.

حتی اگر به صورت کامل به اهداف آرمان های توسعه هزاره دست یافته باشیم، باید به این نکته بسیار مهم توجه داشت که بر اساس آماري که در سال ۲۰۱۵ ارائه شده است، کماکان بیش از ۸۰۰ میلیون انسان به آب آشامیدنی سالم دسترسی ندارند و بیش از ۱٫۸ میلیارد نفر به امکانات اولیه بهداشتی دسترسی ندارند.

کارگروه پروژه هزاره سازمان ملل متحد در موضوع آب و تأسیسات بهداشتی^۲ بر دسترسی به آب آشامیدنی سالم به عنوان یک حق بشری و نقش آن در تحقق اکثر آرمان های توسعه هزاره تأکید می کند.

برای کسب اطلاعات بیشتر رجوع کنید به: «مطالبه آرمان های توسعه هزاره: رویکرد حقوق بشری- انتشارات سازمان ملل متحد»^۳ و «پروژه هزاره، سلامت، کرامت و توسعه: نیازمند چه خواهد بود؟»^۴ رجوع کنید.

• بخش خصوصی

بخش تجارت و بخش خصوصی نیز از اهمیت بسیاری برخوردارند. بخش خصوصی و بویژه ارائه کنندگان خدمات آب (از شرکت های بزرگی که شبکه لوله کشی آب و فاضلاب را راه اندازی می نمایند تا افرادی که تانکرهای آب را مدیریت می کنند)، بشکل مستقیم در تهیه و تأمین آب دخیل هستند.

بخش خصوصی و بویژه تولید کنندگان عمده محصولات کشاورزی و بخش صنعت، بعنوان یکی از مصرف کنندگان اصلی آب شناخته می شوند. در حالیکه در حال حاضر آبیاری بیشترین مصرف آب را به خود اختصاص

¹ Millennium Development Goals (MDGs)

² The United Nations Millennium Project's Task Force on Water and Sanitation

³ Claiming the Millennium Development Goals: A human rights approach (United Nations publication, Sales No. E.08.XIV.6)

⁴ Millennium Project, Health, dignity, and development: what will it take? (London, Earthscan, 2005), pp. 15–27

می دهد، برآوردها نشان می دهد که تا سال ۲۰۲۵، بخش صنعت این جایگاه را به خود اختصاص خواهد داد. با چنین پیش فرض و شرایطی این خطر وجود دارد که منافع قشر فقیر بوسیله تولیدکنندگان عمده کشاورزی و بخش صنعت - بعنوان دو حوزه با نفوذ سیاسی زیاد - نادیده گرفته شود (۲۰).

وظایف و اختیارات مدیران ارشد اجرایی در حوزه آب^۱

در جولای سال ۲۰۰۷، دبیرکل سازمان ملل متحد با همکاری رهبران حوزه تجارت بین الملل مأموریتی را با عنوان «مأموریت مدیران ارشد اجرایی در حوزه آب^۲»، ایجاد نمود. در واقع این نهضت با حمایت پیمان جهانی ملل متحد^۳ و با توجه به تأثیرگذاری بخش خصوصی بر منابع آب از طریق تولید کالا و خدمات ایجاد گردید. مدیران ارشد اجرایی نیز مسئولیت های خود را در راستای فعالیت در مسیری پایدار و توجه به دورنگاه پیمان جهانی سازمان ملل متحد و تحقق آرمان های توسعه هزاره پذیرفتند. در واقع بموجب این مسئولیت ها، مدیران ارشد اجرایی پذیرفته اند که مدیریت منابع آب را به عنوان اولویت اول در نظر داشته باشند و با دولت ها، آژانس های سازمان ملل متحد، سازمان های غیردولتی و سایر فعالان حوزه آب برای مقابله با چالش ها همکاری نمایند.

برای کسب اطلاعات بیشتر درخصوص این مأموریت به www.unglobalcompact.org مراجعه نمایید.

درحالیکه بخش تجارت می تواند بر بهبود سطح بهره مندی از حقوق بشر تأثیر مثبتی داشته باشد، خلاف آن نیز صادق است. بعنوان مثال آلوده سازی، استخراج بی رویه یا تجاوز به منابع آبی که احاد جامعه از آن برای تأمین آب آشامیدنی بهره می برند از جمله این مصادیق است. در مواقعی که خدمات آب توسط بخش خصوصی ارائه می گردد، نگرانی ها درباره قطع غیرقانونی و خودسرانه آب، مقرون به صرفه بودن خدمات آب و فاضلاب و گسترش ارائه اینگونه خدمات به اقشار آسیب پذیر و به حاشیه رانده شده افزایش یافته است.

بخش خصوصی همچنین می تواند بر بهره مندی از حق بر آب در محل کار نیز تأثیرگذار باشد. معاهده شماره ۱۶۱ سازمان بین المللی کار درباره خدمات سلامت شغلی^۴ (۱۹۸۵)، مسئولیت کارفرمایان در قبال سلامت و ایمنی کارکنان - شامل فراهم نمودن دسترسی به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی - را مورد تأکید قرار

¹ The CEO Water Mandate

² chief executive officers (CEOs) Water Mandate

³ United Nations Global Compact

⁴ Occupational Health Services

می دهد. بسیاری از اقدامات داوطلبانه و جمعی شرکت‌ها نیز بر مسئولیت آنان در راستای فراهم کردن آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی در محل کار صحنه گذاشته اند (۲۱).

در صورتی که مسئولیت فراهم کردن مسکن بر عهده کارفرما باشد، توصیه شماره ۱۱۵ سازمان بین‌المللی کار در رابطه با مسکن کارکنان تأکید می‌نماید که کارفرما باید امکان دسترسی کارکنان به امکانات بهداشتی مناسب و مقدار کافی آب آشامیدنی سالم برای مصارف خانگی و شخصی را فراهم نماید.

درحالی‌که مسئولیت اولیه تضمین رعایت حقوق بشر توسط کنشگران خصوصی بر عهده دولت هاست، براساس اظهارات نماینده ویژه دبیر کل سازمان ملل متحد در موضوع تجارت و حقوق بشر^۱، شرکت‌های تجاری نیز در قبال حقوق بشری (شامل حق بر آب) مسئولیت دارند^۲. این مسئولیت انتظاری اولیه است که جامعه از بخش تجارت دارد که البته توسط طیف گسترده‌ای از اسناد حقوق نرم^۳ به رسمیت شناخته شده است و همچنین توسط سازمان‌های تجارت جهانی و شرکت‌های خصوصی در سراسر جهان مورد استناد واقع شده اند.

درحالی‌که به موجب قوانین بین‌المللی حقوق بشری مرتبط با حق بر آب، شرکت‌ها بشکل مستقیم تعهداتی بر عهده ندارند، اما اغلب بموجب قوانین داخلی مصرف و دسترسی به آب - که بمنظور انعکاس تعهدات بین‌المللی دولت‌ها وضع شده اند- تعهداتی برای آنها تعریف شده است. شرکت‌ها صرف نظر از هرگونه الزامات قانونی که در کشور محل فعالیت خود دارند، با انتظارات اجتماعی رو به افزایشی درمورد اینکه باید در فعالیت‌های خود به حقوق بشر احترام بگذارند و مانع بهره‌مندی افراد از این حقوق نشوند، مواجه هستند. انتظارات مذکور با توجه به روند رو به رشد پذیرش مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها- بعنوان بخشی از تجارت مسئولیت‌پذیر و کارایی اجتماعی- نمود پیدا می‌کنند؛ از جمله در برخی موارد مانند تشویق سرمایه‌گذاران و سهامداران.

همچنین بسیاری از شرکت‌ها بصورت داوطلبانه متعهد به احترام به حقوق بشر و حمایت از آنها، از جمله حق بر آب شده اند. بخصوص با امضای پیمان جهانی سازمان ملل متحد (۲۲)^۴ که مشتمل بر ۱۰ اصل اساسی مرتبط با حقوق بشر، استانداردهای کار، محیط زیست و مبارزه با فساد است، شرکت‌های امضاءکننده خود را متعهد به

¹ Special Representative of the United Nations Secretary-General on business and human rights

² . A/HRC/8/5

³ soft law instruments

⁴ . United Nations Global Compact

احترام به این حقوق نموده اند. برخی شرکت ها نیز به منظور لحاظ نمودن حقوق بشر- شامل حق بر آب- در فعالیت های تجاری خود، سیاست ها، برنامه ها و ابزار حقوق بشری مخصوص به خود را وضع کرده اند.

شرکت وئولیا واتر^۱ اپراتوری خصوصی است که آب ۱۱۰ میلیون نفر را در ۵۹ کشور گوناگون تأمین می نماید. این شرکت حق بر آب را بعنوان یک حق بشری ابتدایی به رسمیت می شناسد و البته تعهدات شرکتی را نیز در این زمینه پذیرفته است. از جمله این تعهدات انجام یا عدم انجام اقدامات زیر در آینده است:

- عدم شرکت در مناقصه هایی که شرایط آنها با منافع و قدرت خرید عموم مردم منافات دارد.
- تقویت مشارکت بیشتر مردم در حوزه مدیریت آب و ارتقاء گفتگوها با مصرف کنندگان و نمایندگان آنان.

منبع: مساعدت شرکت وئولیا واتر در راستای مشاوره با کمیساریای عالی حقوق بشر سازمان ملل متحد درباره موضوعات حقوق بشری و دسترسی به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی، ۱۳ آوریل ۲۰۰۷، قابل دسترسی در: www.ohchr.org

د- الزامات و مسئولیت ها در موقعیت های ویژه

• تعهدات مقامات محلی چیست؟

مسئولیت تأمین آب آشامیدنی سالم و امکانات بهداشتی اغلب بر عهده مقامات محلی است. از آنجائیکه تمرکز زدایی- یعنی انتقال اختیارات و مسئولیت ها از دولت مرکزی به سطوح محلی و واسط دولت- در بیش از ۸۰ درصد کشورهای در حال توسعه و کشورهای درگیر با این روند در حال وقوع است، دولت های محلی نقش فزاینده ای را در زمینه تحقق حق بر آب ایفا می نمایند. الزامات حقوق بشری ناشی از حق بر آب به این دلیل متوجه مقامات محلی می شود که بعنوان بخشی از دولت محسوب می شوند یا اینکه دولت مرکزی این اختیار را به آنها تفویض نموده است. در هر دو حالت تعهد اصلی و اقدام در راستای ارتقاء و حمایت از حق بر آب بر عهده دولت مرکزی باقی می ماند؛ چراکه دولت مرکزی مسئول نظارت بر عملکرد مقامات محلی و توانمندسازی آنان برای ایفای وظایفشان- از طریق تفویض اختیارات و ارائه منابع کافی- است (۲۳).

1 . Veolia Water

2 Contribution from Veolia Water to the OHCHR consultation on human rights and access to safe drinking water and sanitation, 13 April 2007

کمیتته در نظر تفسیری شماره ۱۵ خود تأکید نمود که در مواقعی که توزیع آب به مقامات محلی یا منطقه ای واگذار شده است، دولت وظیفه دارد تا از عدم اعمال تبعیض از جانب آنها و اینکه منابع کافی به منظور حفظ و ارتقاء سطح توزیع و کیفیت خدمات آب در اختیار مقامات محلی باشد اطمینان حاصل کند.

دادگاه آرژانتین به دولت دستور داد تا آلودگی را متوقف نماید و دسترسی به خدمات آب را بهبود بخشد.

آلودگی آب و عدم دسترسی به آب آشامیدنی سالم و ارتباط میان این دو در محله های فقیرنشین شهر کوردوبا^۱، موضوع اصلی پرونده «مارکیزیو خوزه باتیستا علیه اتروس» بود^۲. از آنجائیکه این محله ها هیچ راه ارتباطی به شبکه های عمومی توزیع آب نداشتند، از چاه های زیرزمینی بسیار آلوده به مواد فاضلابی و سایر آلاینده ها استفاده می کردند. علاوه بر این، نزدیک این ناحیه و در بالای رودخانه تصفیه خانه آبی قرار داشت که به علت ظرفیت ناکارآمد، هر روز فاضلاب تصفیه نشده را به رودخانه منتقل می کرد. دادگاه ناحیه پس از رسیدگی در حکم خود به مقامات شهرداری دستور داد تا به منظور رسیدگی به وضعیت موجود و در راستای به حداقل رساندن اثرات زیست محیطی تصفیه خانه و تا زمان یافتن راه حل دائمی برای عملکرد این تصفیه خانه، اقدامات فوری اتخاذ نماید. همچنین دادگاه به شهرداری دستور داد تا مادامی که محله های مذکور به خدمات عمومی آب دسترسی کامل پیدا نکرده اند، روزانه ۲۰۰ لیتر آب آشامیدنی سالم در اختیار هر خانوار قرار دهد.

• چه اقداماتی می بایست در راستای سیاست گذاری انجام گیرد؟

اصول مشارکت و فراگیری در راستای تضمین مشارکت کلیه فعالان و منتفعان عرصه در تنظیم و شکل دهی سیاستگذاری ها بسیار با یکدیگر مرتبط هستند. تدوین سیاست های مشارکتی، می تواند از طریق ارائه اطلاعات حاصل شود. به منظور پاسخگویی به نیازها در حوزه آب و فاضلاب (تأسیسات بهداشتی) در سطح محلی، دولت ها باید به افزایش دسترسی مردم و مناطقی که در قوانین، سیاستگذاری ها و راهبردها کمتر منتفع هستند یا به هیچ صورت تحت حمایت نیستند، توجه بیشتری داشته باشند. براساس دستورالعمل های کمیسیون فرعی پیرامون تحقق حق بر آب آشامیدنی و تأسیسات بهداشتی، «دولت ها در کلیه سطوح حکومتی باید در سیاستگذاری ها و برنامه های حوزه آب و فاضلاب، اولویت را به کسانی اختصاص دهند که از هرگونه دسترسی ابتدایی محروم هستند.

1 . Cordoba

2 . Marchisio jose Bautista y Otros case

برنامه اسکان بشر ملل متحد و مرکز مربوط به حقوق مسکن و خلع ید در کنیا، برگزاری جلسات جمعی را تسهیل و توصیه هایی را بر اساس استانداردهای حقوق بشری به شرکت آب و فاضلاب (پسماند) شهر نایروبی^۱ که زیر نظر شورای شهر اداره می شود، ارائه نمودند. در نتیجه شرکت مذکور سیاستی را اتخاذ نمود که به موجب آن تأمین آب برای شهرک های غیرقانونی صورت گیرد و گسترش یابد.

منبع: لایحه ارسال شده توسط مرکز مربوط به حقوق مسکن و خلع ید و اتحادیه حکمچامی^۲ به کمیته حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ملل متحد (نوامبر ۲۰۰۷).

نظر تفسیری شماره ۱۵ اذعان می دارد که: «قوانین، راهبردها و سیاست های موجود باید بمنظور تضمین انطباق و سازگاری با الزامات ناشی از حق بر آب مورد بازبینی قرار گیرند، و در صورت ناسازگاری با الزامات میثاق باید مورد تجدیدنظر، اصلاح یا تغییر قرار بگیرند».

این دسته از اقدامات می تواند شامل تنظیم سیاستگذاری های جدید و پاسخگو سازگار با حق بر آب و یا اصلاح یا بازبینی قوانین موجود باشد. بهترین شیوه تنظیم و توسعه سیاستگذاری ها، راهبردها و برنامه های ملی، مشارکت کلیه صاحبان منافع از جمله عموم مردم و سازمان های جامعه مدنی - به ویژه سازمانهای نماینده قشر آسیب پذیر و به حاشیه رانده شده - و هماهنگی میان آنان است.

همچنین مهم است که به یاد داشته باشیم که دسترسی فیزیکی نه تنها برای نسل فعلی بلکه برای آیندگان نیز دغدغه محسوب می شود. تضمین دسترسی فیزیکی برای نسل های آینده بستگی به استفاده پایدار از آب دارد. بنابراین آب باید به گونه ای مساوی توزیع شود و اولویت باید با مصرف آب انسان ها باشد.

• آیا قطع خدمات آب مجاز است؟

قطع خدمات را می توان توقف در ارائه خدمات توزیع آب تعریف نمود. قطع خدمات آب می تواند به دلایل مختلفی از جمله عدم پرداخت بهای آن، آلودگی منابع آب یا شرایط اضطراری رخ دهد. قطع آب در مواقعی نیز

1 . Nairobi

2 . Hakijamii

بعنوان راهکاری برای تخلیه ساکنین (خلع ید) یا متوقف کردن دسترسی غیرقانونی به شبکه آب استفاده می شود.

درحالیکه حق بر آب قطع خدمات آب را منع نمی کند، اما برای انجام آن محدودیت ها و شرایطی را تعیین می نماید. در کل، قطع خدمات باید بموجب قانون و مطابق با میثاق صورت گیرد. همچنین باید به آنهایی که قطع خدمات شامل حالشان می شود، ضمانت قانونی موثر از جمله موارد زیر ارائه گردد:

- ✓ فرصتی برای مشاوره و مذاکره؛
- ✓ ارائه اطلاعات بموقع و کامل درباره اقدامات پیشنهادی؛
- ✓ بیان نکات مهم درخصوص اقدامات پیشنهادی؛
- ✓ راهکارهای قانونی و جبرانی؛
- ✓ کمک های حقوقی برای دستیابی به راهکارهای جبرانی قانونی.

علاوه بر موارد مذکور، نظر تفسیری شماره ۱۵ تأکید می نماید که هیچ فردی در هیچ شرایطی نباید از حداقل میزان ضروری آب محروم شود. بر این اساس مقدار آب آشامیدنی سالمی که فرد می تواند به آن دسترسی داشته باشد ممکن است کاهش یابد، اما قطع کامل دسترسی تنها در صورتی مجاز است که منبع جایگزینی بتواند حداقل مقدار آب آشامیدنی سالم مورد نیاز برای پیشگیری از بیماری را فراهم کند و به آن دسترسی وجود داشته باشد. در این رابطه این پیش فرض به شدت وجود دارد که قطع خدمات به نهادهایی که به گروه های آسیب پذیر مانند مدارس، بیمارستان ها و اردوگاه های پناهندگان یا آوارگان داخلی کمک می کنند، ممنوع است.

نظر تفسیری شماره ۱۵ درخصوص قطع خدمات به علت عدم پرداخت بهای آن بیان می دارد که پیش از قطع خدمات قدرت پرداخت شخص باید مد نظر قرار گیرد. در مورد معیار توان مالی (به بخش اول مراجعه کنید)، متن مذکور اذعان می دارد در بعضی موارد معین که افراد توانایی پرداخت هزینه آب را ندارند، ممکن است مسئولین امر (دولت) مجبور به ارائه رایگان خدمات باشند. در این رابطه، تعدادی از قوانین داخلی قطع خدمات آب بویژه در نتیجه ناتوانی شخص - نه عدم تمایل وی به پرداخت - را محدود می کنند.

مداخله قضایی در موضوع قطع خدمات بدلیل عدم پرداخت بهای آن در کشور کلمبیا

خانم خیمنز^۱ در نتیجه نارسایی مزمن کلیه و درمان های مرتبط با آن، قادر به کار کردن و پرداخت هزینه های خدمات ارائه شده توسط شرکت های دولتی مدلین^۲ نبود. در نتیجه شرکت مذکور برق و آب وی را قطع کرد. دادگاه ناحیه عنوان نمود که خدمات عمومی جزئی از وظایف اجتماعی کشور بوده و وظیفه تضمین توزیع موثر این خدمات برای کلیه ساکنان کشور توسط دولت را مورد تصدیق قرار داد. در مرحله تجدیدنظر، دادگاه قانون اساسی ضمن تأیید رأی دادگاه ناحیه، دستور اتصال مجدد آب و برق محل زندگی خانم خیمنز را به شکلی فوری و به عنوان خدمت عمومی صادر نمود. گفتنی است دادگاه رأی خود را با توجه به استانداردهای بین المللی و نظریات تفسیری کمیته حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی صادر نموده بود.

• الزامات قانونی دولت در صورت تفویض اختیار توزیع آب آشامیدنی سالم به ارائه کنندگان خدمات دولتی یا خصوصی چیست؟

قوانین بین المللی حقوق بشر، تعیین نمی کند که آیا ارائه دهنده خدمات آب باید بخش دولتی باشد یا بخش خصوصی یا ترکیب از این دو بخش. با این وجود چارچوب حقوق بشر دولت ها را ملزم به تضمین این امر می کند که هرگونه ارائه خدمات و به هر شکل، دسترسی برابر به آب را به صورتی مقرون به صرفه، کافی، سالم و قابل قبول، فراهم نماید.

به این ترتیب، نظر تفسیری شماره ۱۵ اشاره می کند که اگر خدمات آب توسط اشخاص ثالثی ارائه یا کنترل می شوند، دولت ها باید چارچوب قانونی موثری را- شامل نظارت مستقل، مشارکت عمومی واقعی و مجازات برای عدم رعایت مقررات- تعریف نمایند. در الزام به تنظیم چنین چارچوبی، واضح است که دولت باید این چارچوب را پیش از اعطای اختیار تأمین آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی تعریف و اجرایی نماید.

برخی قوانین ملی در حوزه آب، در خصوص ارائه کنندگان خدمات آب برای دولت ها مقرراتی را وضع می نمایند.

بعنوان مثال، «قانون دولت محلی» نیوزلند تصریح می کند که مقامات محلی در صورت مشارکت با بخش خصوصی باید سیاستی رسمی برای تعیین نحوه ارزیابی، نظارت و گزارش در مورد میزان پیشرفت حاصله از مشارکت اتخاذ نماید. مدت هرگونه قرارداد با بخش خصوصی درحوزه خدمات آب نمی تواند بیش از ۱۵ سال باشد و دولت محلی باید کنترل قیمت، مدیریت خدمات آب و سیاستگذاری در ارتباط با توزیع آب را همواره در اختیار خود داشته باشد.

1 . Jimenez de Correa

2 . Medellin

منبع: مراجعه کنید به مرکز مربوط به حقوق مسکن و خلع ید، منابع حقوقی برای حق بر آب: استانداردهای داخلی و بین المللی، منابع شماره ۸ (۲۰۰۳)، صفحه ۵۶.

• چگونه حق بر آب در زمان کمبود آب و وجود تنش در مسائل آب^۳ مورد حمایت قرار می گیرد؟

برآورد شده است که تا سال ۲۰۲۵، حدود دو سوم جمعیت جهان - تقریباً ۵,۵ میلیارد نفر - در مناطقی زندگی خواهند کرد که با تنش متوسط تا شدید پیرامون مسائل مربوط به آب مواجه هستند. ۲۵ درصد از جمعیت آفریقا با تنش شدید آب روبه رو است: ۱۳ درصد از مردم آفریقا تنش آب ناشی از خشکسالی را یک بار در نسل خود تجربه می کنند و ۱۷ درصد از آنان هیچ منبع تجدیدپذیر آبی ندارند.

منبع: www.un.org/waterforlifedecade/

در حال حاضر از هر ۱۰ نفر در جهان، ۴ نفر از کمبود آب رنج می برند. این وضعیت با توجه به رشد جمعیت، شهرنشینی، آلودگی منابع آب و تغییرات اقلیمی، وخیم تر می شود. با این حال کمبود آب اجتناب ناپذیر نیست؛ مسئله کمبود آب به شدت تحت تاثیر رفتار انسان ها، آداب و رسوم و نهادهای اجتماعی و سیاستگذاری کشورها قرار دارد. در واقع، بر اساس «گزارش توسعه انسانی» برنامه توسعه سازمان ملل متحد در سال ۲۰۰۶، عمده دلایل پیدایش این معضل، پیامدهای سیاست محور ناشی از سوء مدیریت منابع آب است.

حق بر آب در جهت اولویت دادن به مصارف شخصی و خانگی - شامل نوشیدن، سرویس بهداشتی شخصی، شستشوی لباس، تهیه غذا و بهداشت فردی و خانواده- و بمنظور مدیریت و تخصیص آب، دربردارنده تعهد روشنی برای کشورها است. در این راستا، مسئولین امر باید برای افرادی که فاقد چنین دسترسی هستند- بویژه اقشار آسیب پذیر و به حاشیه رانده شده- نسبت به افراد بهره مند از آن اولویت قائل شوند.

تعهد ذکر شده در بالا در شرایط کمبود آب و تنش آب نیز پابرجا خواهد بود و در طول این بحران، دولت باید حداقل دسترسی برابر همگان به آب کافی و سالم برای جلوگیری از بیماری را فراهم کند. در این رابطه، در

³ Water Stress

کنفرانس بین المللی آب شیرین^۱ (بن^۲، ۲۰۰۱) به گونه ای مشخص اذعان شد که «آب باید به طور مساوی و پایدار- در درجه اول برای نیازهای اساسی انسان و سپس عملکرد اکوسیستم ها و مصارف مختلف اقتصادی از جمله امنیت تغذیه- اختصاص داده شود».

تاکنون تعدادی از قوانین داخلی نیز بویژه در زمان مواجهه با تنش آب و کمبود آب، برای مصارف شخصی و خانگی ضروری آب نسبت به مصارف دیگر اولویت قائل شده‌اند.

قوانین ملی که برای مصارف شخصی و خانگی ضروری آب نسبت به سایر مصارف اولویت قائل شده اند:

«قانون آب» در کشور بنین اعلام می کند که اولویت اول در تخصیص آب با مصارف انسان و سپس برای کشاورزی، صنعت، استفاده شهری و تفریح و سرگرمی است.

در چاد قانون حاکم بر آب^۳ تأکید دارد که اولویت باید با دسترسی مردم به آب آشامیدنی سالم باشد. در فرانسه دولت قانون آب را اصلاح نمود و تصریح کرد که اولویت باید نسبت به سایر مصارف آب، با آشامیدن باشد (قانون محیط زیست به شماره ال ۲۱۱،۱)^۴.

در مراکش ماده ۸۵ قانون شماره ۹۵-۱۰ درباره آب تصریح می کند که در شرایط کمبود آب، اولویت باید به ویژه با مصارف شخصی و خانگی باشد.

در نیجر ماده ۹ قانون شماره ۹۸-۰۴۱ حاکم بر آب تأکید می نماید که در طول خشکسالی مقامات محلی می توانند اختصاص آب برای مصارفی غیر از مصرف انسان- از جمله باغبانی، استخر و شستشوی وسیله نقلیه- را ممنوع اعلام نمایند. در آفریقای جنوبی بخش پنج از قانون خدمات آب تأکید می کند که «اگر خدمات آب توسط موسسه یا نهادی ارائه شود و تأمین نیازهای همه مصرف کنندگان ممکن نباشد، ارجحیت آن نهاد باید با تأمین حداقل منابع آب و امکانات بهداشتی باشد.»

• چگونه از حق بر آب در شرایط اضطراری حمایت شود؟

کمیتته در نظر تفسیری شماره ۱۵ اشاره نمود که در جریان مخاصمه مسلحانه، شرایط اضطراری و بلایای طبیعی نیز الزامات دولت‌ها شامل حق بر آب و مقررات حقوق بین الملل بشردوستانه مربوط به آب خواهد بود.

¹ International Conference on Freshwater

² Bonn

³ . Law 016/PR

⁴ . Environmental Code L 211.1

این الزامات شامل حفاظت از موارد ضروری برای نجات غیرنظامیان - از جمله منابع و تأسیسات آب آشامیدنی - و تضمین دسترسی غیرنظامیان، زندانیان و مهاجرین به آب کافی می شود. همچنین لازم به یادآوری است که میثاق در هیچ یک از بندهای خود دولت ها را مجاز به تعلیق تعهدات خود هنگام وقوع شرایط اضطراری عمومی نمی داند.

همینطور «اصول راهنما درباره آوارگان داخلی»^۱ تصریح می کند که مقامات صالح باید بدون در نظر گرفتن اوضاع و احوال و بدون تبعیض، برای تمامی آوارگان داخلی آب آشامیدنی و تأسیسات بهداشتی فراهم نمایند (همچنین به فصل دوم مراجعه کنید).

«دستورالعمل های اجرایی کمیته دائمی میان سازمانی درباره حقوق بشر و بلایای طبیعی»^۲ می تواند در راستای اجرای یک رویکرد حق محور در زمینه بلایای طبیعی - از جمله در رابطه با تأمین آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی - به فعالان حوزه بشردوستانه کمک کند.

در موارد اضطراری مانند بلایای طبیعی، مخاصمات یا وضعیت های پس از جنگ، ارائه مقدار حداقلی ۷,۵ لیتری ۱۵ لیتر بازای هر فرد در روز پیشنهاد شده است؛ چراکه ممکن است آب به اندازه کافی برای پوشش تمام مصارف شخصی و خانگی وجود نداشته باشد (۲۵).

¹ . The Guiding Principles on Internal Displacement

² . The Inter-Agency Standing Committee's Operational Guidelines on Human Rights and Natural Disasters

۴. نظارت بر حق بر آب و پاسخگو بودن دولت ها

سازوکارهای پاسخگویی برای تضمین پایبندی دولت ها به تعهدات خود در ارتباط با حق بر آب، حیاتی هستند. نظارت نیز در سطوح ملی، منطقه ای و بین المللی صورت می گیرد و شامل نظارت بر فعالیت بازیگران عرصه از جمله خود دولتها، جامعه مدنی، نهادهای ملی حقوق بشری^۱ و مکانیزم های حقوق بشر بین المللی می شود.

الف - پاسخگو بودن و نظارت در سطح ملی

وظیفه دولت ها نسبت به پاسخگویی، آنها را ملزم می نماید تا هرچه سریعتر و موثرتر دلیل آنچه در حال اتفاق است و چگونگی تأثیر آن بر تحقق حق بر آب را برای همه تشریح نمایند. قوانین بین المللی حقوق بشر دستورالعمل دقیقی را برای مکانیزم های داخلی پاسخگویی و جبران خسارت ارائه نمی دهد اما به هر حال کلیه سازوکارهای پاسخگویی باید قابل دسترسی، بی طرفانه، شفاف و موثر باشند.

• سازوکارهای اداری، سیاستگذاری و سیاسی

سازوکارهای اداری و سیاسی ابزار مکمل یا موازی با سازوکارهای قضائی پاسخگویی هستند. به عنوان مثال، تعریف سیاست یا راهبرد ملی در حوزه آب و فاضلاب که با برنامه های کاری و بودجه های مشارکتی پیوند دارد، نقش مهمی در تضمین پاسخگو بودن دولت ها ایفا می کند. شاخص های مبتنی بر حقوق بشر پشتیبان نظارت موثر بر دستاوردهای کلیدی حوزه آب و فاضلاب و برخی فرآیندهای دستیابی به آنها هستند. علاوه بر این، انواع مختلف ارزیابی از جمله ارزیابی تاثیرات حقوق بشر، راه را برای سیاستگذاران هموار می کند تا تأثیر احتمالی سیاست برنامه ریزی شده را پیش بینی و سپس تأثیر واقعی آن بر بهره مندی از حق بر آب را بررسی کنند.

قوانین ملی متعددی در حوزه آب راهکارهای جبران خسارت اداری را برای مصرف کنندگان فراهم نموده اند که بموجب آنها اجازه طرح شکایت به مصرف کنندگان آب داده شده است. به عنوان مثال، قانون خدمات عمومی استرالیا^۲ این امکان را برای انجمن مصرف کنندگان فراهم می کند تا از حقوق کاربران حمایت و تداوم ارائه

¹ . National Human Rights Institutions (NHRI)

² . Australian Utilities Act

خدمات رفاهی برای افرادی که در معرض مشکلات مالی قرار دارند را نیز تضمین نمایند. در این رابطه انجمن مصرف کنندگان می تواند به اداره آب دستور دهد تا ارائه خدمات را قطع نکند یا ظرف ۲۴ ساعت ارائه خدمات را دوباره شروع کند. قانون خدمات آب^۱ در فنلاند در جهت تضمین رعایت قانون و جبران خسارت برای مصرف کنندگان، در صورت ورود خسارت ناشی از خطا (توقف) در ارائه خدمات آب به مدافع حقوق مصرف کنندگان برای دفاع از حق آنها صلاحیت پیگیری اعطاء نموده است (۲۶).

مکانیزم های سیاسی مانند فرآیندهای دموکراتیک و نظارت و حمایت توسط فعالان مستقل نیز منجر به پاسخگویی می شوند. سازمان های جامعه مدنی و سایر نهادها به شکل فزاینده ای از روش های نظارت مبتنی بر شاخص ها، معیارها، ارزیابی تأثیرات و تجزیه و تحلیل اعتباری استفاده می کنند تا دولت ها را در رابطه با حق بر آب همچنان پاسخگو نگه دارند. شاخص ها- به ویژه زمانی که از طریق زمینه های ممنوع شده تبعیض از یکدیگر تفکیک می شوند - اطلاعات مفیدی را در مورد چگونگی تحقق حق بر آب در زمینه معین ملی ارائه می کنند.

مرکز امور عمومی^۲ - بعنوان سازمان غیردولتی (NGO) در شهر بنگلور^۳ هند- رویکرد جدیدی را درمورد نظارت قانونی بر ارائه خدمات عمومی مطرح نموده است. این مرکز یک ارزیابی کلان اجتماعی در رابطه با برداشت ها از خدمات عمومی که توسط شهرداری ارائه شده است را انجام داد. «کارت گزارش شهروندان» نقاط ضعف و ناکارآمدی ها در تأمین آب و تأسیسات بهداشتی (سرویس بهداشتی) را مشخص نمود که منجر به شروع روند همفکری و مشورت های ساختاریافته بین دولت مرکزی با شهرداری و گروه های شهروندان محلی و انجمن های ساکنین شد. ارزیابی اجتماعی مذکور به تدریج شروع به ثبت پیشرفت های واقعی نمود؛ به این صورت که خانوارهای فقیر کاهش شدید پیشنهادات رشوه برای راه اندازی خدمات و البته بهبود کارایی را گزارش نمودند.

منبع: www.pacindia.org

• سازوکارهای قضائی

¹ Water Service Act

² The Public Affairs Centre

³ Bangalore

مکانیزم های قضایی مولفه‌ای حیاتی در راستای اجرای قوانین داخلی هستند که در صورت نقض حق بر آب افراد، امکان جبران خسارت مناسب و کافی را فراهم می نماید.

الحاق اسناد بین المللی در قوانین داخلی بر این امر صحنه می گذارد که حق بر آب می تواند به طور قابل توجهی اقدامات جبرانی را گسترش و بهبود دهد. این امر دادگاه ها را قادر می سازد تا به نقض قوانین- با استناد مستقیم به میثاق بین المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، قانون اساسی یا قوانین ویژه ای که عناصر الحاقی به حق بر آب را به رسمیت می شناسند- رسیدگی کنند.

تعدادی از مراجع قضایی پرونده های مرتبط با ارتقاء و حمایت از حق بر آب- به ویژه در ارتباط با آلودگی منابع و قطع ارائه خدمات آب- را مورد رسیدگی قرار داده اند. دادگاه های محلی نیز به طور فزاینده ای به استماع پرونده های مرتبط با دسترسی به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی پرداخته اند. این مراجع رسیدگی به پرونده های مذکور را براساس حمایت از حق بر زندگی، سلامت و مسکن مناسب یا حق داشتن محیط زیست سالم انجام می دهند.

بعنوان مثال، در پرونده «ساکنان خانه های مسکونی بن ویستا علیه شورای محلی شهرهای جنوبی»^۱، دادگاه عالی آفریقای جنوبی به این نتیجه رسید که قطع منبع آب پیش از هرچیز به منزله نقض قانون اساسی در خصوص احترام به حق بر آب توسط دولت است. در پرونده کومار علیه ایالت بیحر^۲، دیوان عالی هند اذعان نمود که حق بر حیات بموجب ماده ۲۱ قانون اساسی، حقی بنیادین است و شامل حق انتفاع از آب بدون آلودگی در راستای بهره کامل از حق بر حیات می شود.

پرونده پیش پرداخت بهای آب در آفریقای جنوبی

در پرونده مازیبوکو علیه شهرداری ژوهانسبورگ^۳، متقاضیان، نسبت به سیاست شهرداری در مورد تحمیل پرداخت هزینه آب پیش از موعد بعلوه توزیع آب رایگان به اندازه ۲۵ لیتر برای هر شخص در روز یا ۶۰۰۰ لیتر بازای هر خانوار در ماه، اعتراض نمودند و معتقد بودند که این سیاست برخلاف قوانین عادی و قانون اساسی است.

پیش پرداخت هزینه آب در شهر فیری^۱ در سوتوتو^۲، برای تأمین حداقل آب رایگان به اندازه ۲۵ لیتر به ازای هر فرد در روز یا ۶۰۰۰ لیتر به ازای هر خانوار در ماه طراحی شده بود. به محض اینکه میزان مصرف به حد نصاب تعیین شده می رسید، توزیع آب

¹ *Residents of Bon Vista Mansions v. Southern Metropolitan Local Council*

² *Subhash Kumar v. State of Bihar*

³ *Mazibuko v. City of Johannesburg*

به صورت خودکار متوقف می شد و برای متقاضیان به این معنی بود که ۱۵ روز باقیمانده از هر ماه را بدون آب خواهند بود. دادگاه عالی، در رأی خود بیان کرد که سیاست آبرسانی شهرداری ژوهانسبورگ برای پیش پرداخت اجباری بهای آب و مکانیزم قطع آب خودکار آن در شهر فیری، غیرقانونی، غیرمنطقی و بی اساس بوده است. چراکه پیش از قطع آب هیچ اخطار معقولی صادر نمی شده و اجازه اقدام احتمالی دیگری پیش از قطع آب را به مصرف کنندگان نمی داده است. دادگاه همچنین اشاره کرد که پرداخت پیش از موعد هزینه آب می تواند حق دسترسی به آب را سلب نماید، چراکه عدم توانایی پرداخت مصرف کننده یا نیازهای ویژه آنها را لحاظ ننموده است. بنابراین، طبق رأی دادگاه شهرداری ژوهانسبورگ ملزم به دریافت بهای آب ساکنین شهر فیری با استفاده از روش عادی پرداخت گردید.

رأی دادگاه همچنین اظهار داشت که سیاست تأمین آب ژوهانسبورگ تبعیض آمیز است. به این صورت که درحالیکه افراد کم درآمد (از لحاظ تاریخی: شهرهای سیاه) ملزم به پرداخت بهای آب از پیش بودند، افرادی که در مناطق ثروتمند (از لحاظ تاریخی: مناطق سفید) زندگی می کردند، می توانستند بهای آب را بطور اعتباری و با مذاکره با شهرداری پرداخت نمایند.

دادگاه همچنین به شهرداری ژوهانسبورگ دستور داد تا برای ساکنین شهر فیری و بازای هر فرد ۵۰ لیتر آب رایگان در روز تأمین نماید. این میزان نسبت به قبل که برای هر خانوار (بطور میانگین شامل ۱۶ نفر) روزانه ۲۰۰ لیتر اختصاص داده می شد، افزایش یافت. دادگاه خاطر نشان کرد که ۲۵ لیتر آب برای هر فرد به ویژه برای افراد مبتلا به اچ آی وی/ایدز کافی نیست. دادگاه اعلام نمود که شهرداری شهر، میزان آب کافی و منابع مالی لازم- از جمله بودجه اختصاص داده شده دولت مرکزی برای شهرداری بمنظور توزیع آب- برای تأمین ۵۰ لیتر آب برای هر فرد در روز را داشته اما از به کارگیری این منابع به نفع فقرا خودداری نموده است.

در بررسی فرآیندی که طی آن پرداخت پیش از موعد بهای آب صورت می پذیرفت، دادگاه عالی بر این عقیده بود که از لحاظ شیوه کار این عمل غیرمنصفانه، بدون همفکری، اخطار کافی، اطلاع رسانی درمورد حقوق قانونی و اطلاعات درمورد راه کارهای جبرانی موجود، صورت گرفته است.

شهرداری ژوهانسبورگ نسبت به رأی صادره در دیوان عالی تجدیدنظر اعتراض کرد. دادگاه مذکور، ضمن پذیرش تجدیدنظرخواهی، دستور داد ۴۲ لیتر آب بجای ۵۰ لیتر آب مد نظر دادگاه پیشین در هر روز و بازای هر فرد برای ساکنین شهر فیری کافی است.

برخلاف یافته های دو دادگاه عالی و دیوان عالی تجدیدنظر، دادگاه قانون اساسی اظهار داشت که سیاست آب رایگان شهرداری ژوهانسبورگ مبتنی بر ۲۵ لیتر برای هر فرد در روز با توجه به قانون اساسی منطقی بوده و روش پرداخت بهای آب پیش از موعد، قانونی بوده است.

دادگاه قانون اساسی همچنین تصدیق کرد که حقوق اجتماعی و اقتصادی مورد تأیید در قانون اساسی، چگونه از طریق توانمندسازی شهروندان در راستای حفظ پاسخگو بودن دولت- نه تنها از طریق صندوق های رأی، بلکه از طرق گوناگونی از جمله طرح دعوا- موجب تقویت دموکراسی شدند. دادگاه اظهار داشت که در طول دادرسی و شاید به همین دلیل، شهرداری مذکور بارها و بارها سیاست های خود را بازخوانی و بازبینی نموده است تا از انجام اقدامات خود در راستای ارتقاء دستیابی تدریجی حق دسترسی به آب کافی، اطمینان حاصل نماید.

1 .Phiri

2 . Soweto

به منظور تضمین موثر بودن راهکارهای قضایی جبران خسارت، وجود قوه قضائیه مستقل و کارآمد حیاتی است. قضات و وکلای باید بتوانند کار خود را بی طرفانه- یعنی بر اساس واقعیت‌ها و مطابق با قانون- و بدون هیچگونه نفوذ، تهدید یا دخالت نابجا انجام دهند. اعضای قوه قضائیه، وکلای دیگر متخصصین حقوقی باید برای ایفای نقش خود شایستگی لازم را دارا و نسبت به عملکرد خود پاسخگو باشند.

کمک حقوقی و دسترسی به جبران خسارت

قربانیان نقض حق بر آب، اغلب از میان گروه‌های به حاشیه رانده شده و مورد تبعیض واقع شده از جمله اقشار فقیر در شهر و روستا، اقلیت‌های نژادی یا قومی، مردم بومی، مهاجران غیرقانونی، آوارگان داخلی یا زنان هستند. ارائه کمک‌های حقوقی می‌تواند دسترسی قربانیان به راهکارهای جبران خسارت را- در موارد مرتبط با آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی- تضمین نماید. در غیر این صورت، بعنوان مثال ممکن است این افراد مجبور باشند بین پرداخت هزینه‌های دادگاه و پرداخت هزینه تحصیل و مدرسه فرزندان خود یکی را انتخاب کنند.

• نهادهای ملی حقوق بشری (NHRI)

این نهادها علاوه بر ارائه مشورت به دولت، تغییر در سیاستگذاری‌ها یا قوانین را توصیه می‌کنند، به شکایات رسیدگی می‌نمایند، تحقیقات انجام می‌دهند، تصویب و اجرای معاهدات بین‌المللی حقوق بشری را تضمین می‌نمایند و امکان آموزش و تحصیل عمومی را فراهم می‌نمایند (۲۷). نهادهای مذکور گاهی دارای عملکرد شبه قضایی نیز هستند و شرح وظایف آنها اجازه می‌دهد به ایجاد و توسعه قوانین کمک کنند. اکثر این نهادها با عنوان کمیسیون یا مدافع حقوق^۱ شناخته می‌شوند.

در برخی کشورها، نهادهای ملی حقوق بشری، به طور فزاینده‌ای بر تضمین حمایت از حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی متمرکز هستند. بعنوان مثال، آنها می‌توانند راه دیگری برای حمایت از حق بر آب ارائه نمایند.

کمیسیون‌های ملی حقوق بشر و حق بر آب

¹. ombudsmen

کمیسیون ملی حقوق بشر کنیا، برنامه ویژه ای برای نظارت بر تحقق حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی؛ ارتقاء آنها؛ پرداختن به نقض این حقوق؛ و انجام تحقیقات و ارائه گزارش های درباره مسائل مرتبط با انتقاع از این حقوق، دارد. این کمیسیون در یکی از گزارش های سالانه خود و به عنوان بخشی از برنامه ویژه خود، اجرای حق بر آب در کنیا را مورد ارزیابی قرار داد. همچنین کمیسیون مذکور در راستای فعالیت نظارتی خود، به دنبال ارتقاء و حمایت از حق بر آب بوده است. از طریق تحقیق عمومی مرتبط با نقض حقوق بشر توسط شرکت های تولید کننده نمک، کمیسیون متوجه شد که این شرکت ها مسئول آلودگی منابع آب افشار حاشیه نشینی بودند که از آن آب برای مصارف انسانی استفاده می کردند.

موسسه ملی حقوق بشر پرو^۱، گزارشی را در حوزه حق بر آب با عنوان: «شهروندان بدون آب: تحلیل نقض حقوق^۲» منتشر کرد. این گزارش حمایت از آب در قانون اساسی، قوانین و سیاستگذاری های ملی مربوطه و اجرای آنها را تجزیه و تحلیل می کند. گزارش مذکور نتیجه می گیرد که بخش عمده ای از هر دو جمعیت روستایی و شهری از آب آشامیدنی سالم و سرویس برخوردار نیستند و به منظور بهبود دسترسی در سراسر کشور، به دولت و ارائه کنندگان خدمات آب توصیه هایی ارائه می نماید.

ب- پاسخگویی در سطح منطقه ای

مکانیزم های حقوق بشری قضایی یا شبه قضایی در سطح منطقه - بویژه کمیسیون آفریقایی حقوق بشر و مردمان^۳، کمیسیون حقوق بشر آمریکایی^۴، دیوان آمریکایی حقوق بشر^۵ و کمیته اروپایی حقوق اجتماعی^۶ - نیز به این موضوع پرداختند و رویه قضایی معینی را نیز در ارتباط با ارتقاء و حمایت از حق بر آب توسعه دادند.

کمیسیون آفریقایی حقوق بشر و مردمان به این نتیجه دست یافت که شکست دولت در راستای ارائه خدمات اساسی به مردم - از جمله آب آشامیدنی سالم - نقض حق بر سلامت تلقی شده است (۲۸). کمیته اروپایی حقوق اجتماعی، دسترسی به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی را در حوزه حق بر مسکن مناسب در نظر گرفته است (۲۹).

دیوان آمریکایی حقوق بشر: عدم دسترسی به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی بعنوان نقض حق بر حیات

در پرونده بومیان ساواهوپیاما کسا علیه پاراگوئه^۱، دیوان آمریکایی حقوق بشر اظهار نمود که شرایط زندگی مردم بومی ساواهوپیاما کسا و مرگ تعداد زیادی از آنها در نتیجه این شرایط، به نقض حق بر حیات منجر گشته است.

¹ Defensoría del Pueblo

² Ciudadanos sin Agua: Análisis de un Derecho Vulnerado

³ African Commission on Human and Peoples' Rights

⁴ Inter- American Commission on Human Rights

⁵ Inter-American Court of Human Rights

⁶ European Committee of Social Rights

بومیان ساواحوپاماگسا پس از اینکه از سرزمین های اجدادی خود رانده شدند، بدون بهره مندی از هیچگونه خدمات اولیه ای مانند امکانات، سلامت، آب آشامیدنی سالم یا تأسیسات بهداشتی، در کنار جاده زندگی می کرده اند. مطمئن ترین منبع آب آشامیدنی آنها آب باران بود که البته به دلیل عدم بر خورداری از امکانات ذخیره سازی، بسیار کم بود. اگرچه مسئولین برای آنها دو مخزن فایبرگلاس ۵۰۰۰ لیتری آماده کردند اما تغییری در وضعیت بوجود نیامد. چراکه یکی از مخازنی شکسته بود و هرگز جایگزین نشد و مخزن دیگر بدلیل عدم وجود آب برای چندین ماه، دیگر مورد استفاده قرار نگرفت.

از سوی دیگر و از آنجائیکه هیچگونه تأسیسات بهداشتی وجود نداشت، مردم بومی مجبور به دفع فضولات و رفع نیاز در فضای باز بودند. اما هنگام بارش باران و پس از آن، کف کلبه ها با آب راکد و فضولات دفع شده پوشانده و باعث بوجود آمدن معضلات وخیم بهداشتی و سلامتی می شد. به همین دلیل ۵۰ درصد از جمعیت مذکور به عفونت های انگلی مبتلا بودند و وخیم تر از آن، بسیاری از کودکان و سالخوردگان از کمبود آب بدن جان باختند.

در نهایت، دادگاه در رأی خود به دولت دستور داد تا بلافاصله، به طور مستمر و دائمی اقدامات لازم را برای تأمین آب آشامیدنی کافی برای مصرف و بهداشت فردی به بومیان منطقه انجام و سرویس های بهداشتی و سایر امکانات بهداشتی را در محل اسکان آنها نصب نماید. دادگاه همچنین تأکید نمود که این خدمات باید تا زمانی که سرزمین های سنتی و اجدادی آنان باز پس داده شود، به آنها ارائه شود.

ج- نظارت بین المللی

- نهادهای سازمان ملل متحد در امور معاهدات

اجرای معاهدات اصلی حقوق بشر سازمان ملل متحد توسط کمیته هایی متشکل از کارشناسان مستقل نظارت می شود. از این کمیته ها بیشتر بعنوان نهادهای نظارت بر اجرای معاهدات یاد می شود که از جمله آنها می توان از کمیته حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی نام برد. این کمیته ها علاوه بر ارزیابی نهایی خود از گزارش های مستمر دولت های عضو، نظرات تفسیری موضوعی را صادر می نمایند. کمیته های متعددی از جمله کمیته حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، ارزیابی نهایی خود از الزامات حقوق بشری در زمینه فراهم کردن دسترسی به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی مناسب را صادر نموده است.

کمیته حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در مرور گزارش های ارائه شده توسط دولت های عضو، به بررسی موضوعاتی از قبیل زیر می پردازد و توصیه های لازم را ارائه می کند:

¹ Sawhoyamaya Indigenous Community v. Paraguay

عدم دسترسی به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی مناسب در محله های فقیرنشین و حاشیه نشین؛ استاندارد پایین تر برای اقلیت ها؛ محدودیت های مربوط به دسترسی؛ وضعیت آوارگان داخلی؛ آلودگی آب؛ مشکلات زیست محیطی و تأثیر آنها بر دسترسی به آب؛ عدم تعادل در تأمین آب و فاضلاب بین مناطق شهری و روستایی؛ ناتوانی دولت در تضمین تأمین آب آشامیدنی سالم برای گروه های آسیب پذیر؛ نیاز مدارس به آب آشامیدنی و امکانات بهداشتی جداگانه، فردی و مناسب برای دختران؛ و مواردی که بخش عمده ای از مردم بدون آب آشامیدنی سالم هستند.

کمیته رفع تبعیض علیه زنان، تأثیر آب مسموم بر زنان روستایی و دسترسی آنها به آب و تأسیسات بهداشتی را در کنار سایر موارد مد نظر قرار داده است. کمیته مبارزه با شکنجه و کمیته حقوق بشر اذعان می دارند که آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی مناسب، بخشی از شرایط بازداشت را شکل می دهد و عدم دسترسی به آنها می تواند موجب ایجاد شرایط نامناسب یا غیرانسانی در بازداشت شود.

کمیته حقوق کودک به موضوع دسترسی کودکان به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی، به ویژه به عنوان بخشی از حق آنان برای داشتن حداقل استاندارد کافی برای زندگی و سلامت پرداخته و در این راستا، بر چند محور اصلی تأکید نموده است از جمله: ضرورت اتخاذ سیاست ملی درباره آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی توسط دولت های عضو؛ نظارت بر سطح دسترسی به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی؛ پرداختن به مسئله آلاینده ها و آلودگی آب و بهبود دسترسی به تأسیسات بهداشتی؛ و اولویت دادن به گروه های آسیب پذیر و فاقد دسترسی به تأسیسات بهداشتی. همچنین کمیته مذکور در مورد بکارگیری کودکان برای نظافت سرویس های بهداشتی و فضولات؛ و عدم وجود سرویس های بهداشتی جداگانه در مدارس که مانع از حضور کامل دختران می شود، اظهار نگرانی نمود.

بعلاوه، کمیته حقوق بشر، کمیته مبارزه با شکنجه، کمیته رفع تبعیض علیه زنان، کمیته رفع تبعیض نژادی، کمیته کارگران مهاجر، کمیته حقوق افراد دارای معلولیت و کمیته ناپدیدشدگی های اجباری، مکانیزم های اعلام شکایت منحصر به خود را دارند. در دسامبر سال ۲۰۰۸، مجمع عمومی سازمان ملل متحد، پروتکل اختیاری میثاق بین المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی را تصویب نمود، این پروتکل راهکار دیگری را فراهم نمود تا افراد بتوانند شکایت خود پیرامون حق بر مسکن مناسب را ارائه نمایند. پروتکل اختیاری مذکور بمحض تصویب ۱۰ دولت، اجرایی شده است.

• رویه های ویژه سازمان ملل متحد

«رویه های ویژه^۱» عنوان عامی است که به سازوکارهای شورای حقوق بشر در راستای رسیدگی به موارد نگرانی ناشی از نقض حقوق بشر در سراسر جهان داده می شود. اگر چه شرح وظایف این سازوکارها گوناگون است اما معمولاً در مورد وضعیت حقوق بشر - چه در کشورهای معین و چه در موضوعات اصلی حقوق بشر در سراسر جهان - نظارت دارند و موضوعات را ارزیابی و گزارش های مربوطه را ارائه می نمایند.

شورای حقوق بشر طی قطعنامه شماره ۷/۲۲، مأموریت «کارشناس مستقل» را درباره تعهدات حقوق بشری مرتبط با دسترسی به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی ایجاد نمود. بدین طریق کاترینا آلبوکرک^۲ به عنوان اولین کارشناس مستقل در سال ۲۰۰۸ منصوب شد.

مأموریت کارشناس مستقل در زمینه الزامات حقوق بشری مرتبط با دسترسی به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی:

- شناسایی، ترویج و تبادل دیدگاه ها در مورد بهترین شیوه های دسترسی به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی.
- جمع آوری مجموعه ای از بهترین شیوه های عملی.
- شفاف سازی محتوای الزامات حقوق بشری در رابطه با دسترسی به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی.
- ارائه توصیه در راستای کمک به تحقق آرمان های توسعه هزاره، به ویژه آرمان شماره ۷.
- اعمال دیدگاهی جنسیتی^۳، از جمله از طریق شناسایی آسیب پذیری های معین جنسیتی.

اطلاعات تماس:

OHCHR-UNOG
8-14 avenue de la Paix
CH-1211 Geneva 10
Switzerland

ایمیل: iewater@ohchr.org

چندین رویه ویژه دیگر نیز به بررسی ارتباط میان دسترسی به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی با شرح وظایف (مأموریت) ویژه خود پرداخته اند. به خصوص، گزارشگران ویژه حق بر تغذیه، مسکن مناسب و سلامت کافی در طول سفرهای خود به کشورها و تعامل با دولت ها از طریق ارائه گزارش به این امر توجه نموده اند. در سال ۲۰۰۱، کمیسیون حقوق بشر در قطعنامه شماره ۲۰۰۱/۲۵ خود از گزارشگر ویژه حق بر تغذیه درخواست

¹ Special procedures

² Catarina de Albuquerque

³ gender perspective

نمود تا در گزارش های خود، به آب آشامیدنی و وابستگی متقابل آن به حق بر تغذیه توجه نماید. درحالیکه گزارشگر ویژه حق بر سلامت، آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی را به عنوان عامل تعیین کننده حق بر سلامت در نظر گرفته است، گزارشگر ویژه مسکن مناسب، موضوع فوق را در دایره حق بر داشتن استاندارد کافی زندگی تلقی نموده و آن را جزئی از محتوای دسترسی به زیرساخت ها و خدمات وابسته به مسکن می داند (۳۰).

توضیحات

۱. مراجعه کنید به: صندوق کودکان ملل متحد و سازمان جهانی بهداشت، پیشرفت درباره آب آشامیدنی و تأسیسات بهداشتی: با تأکید بر سرویس بهداشتی (۲۰۰۸).
- منابع آب آشامیدنی بهبودیافته، شامل منابعی می شوند که در برابر آلودگی های خارجی بویژه فضولات محافظت می شوند. اما «بهبودیافته» لزوماً به این معنی نیست که آب واقعاً سالم است. امکانات بهداشتی بهبودیافته، امکاناتی هستند که موجب جداسازی بهداشتی فضولات از ارتباط با انسان می شوند.
۲. برنامه توسعه ملل متحد، گزارش توسعه انسانی (۲۰۰۶): فراتر از کمبود- قدرت، فقر و بحران جهانی آب (بیسنگ استوک، بریتانیا، پالگریو مک میلان، ۲۰۰۶)
۳. توصیه شماره ۱۴ کمیته وزیران به دولت های عضو منشور اروپا درباره منابع آب (۲۰۰۱).
۴. پیام بیو، اولین اجلاس آسیا و اقیانوسیه با موضوع آب، بیو، ژاپن، ۳ الی ۴ دسامبر ۲۰۰۷.
۵. نظرات تفسیری، تفسیرهای موثقی هستند که توسط یک نهاد متخصص درباره مقررات عهدنامه های بین المللی گوناگون ارائه می شوند. از جمله: میثاق بین المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی.
۶. E/CN.4/Sub.2/2005/25. این دستورالعمل ها به منظور مساعدت سیاستگذاران دولت ها، آژانس های بین المللی و اعضای جامعه مدنی در راستای ایفای حقوق مربوط به آب آشامیدنی و تأسیسات بهداشتی ایجاد شده اند.
۷. حداقل قواعد استاندارد برای رفتار با زندانیان؛ قواعد سازمان ملل متحد برای حمایت از نوجوانانی که از آزادی خود محروم شده اند؛ اصول سازمان ملل متحد برای افراد سالمند؛ اصول راهنما برای جابجایی های داخلی؛ توصیه شماره ۱۱۵ سازمان بین المللی کار درخصوص مسکن کارگران؛ دستورالعمل های اختیاری برای حمایت از تحقق تدریجی حق بر غذای کافی در چارچوب امنیت ملی توسط سازمان خوار و بار و کشاورزی سازمان ملل متحد؛ اعلامیه سازمان ملل متحد درباره حقوق مردمان بومی.
۸. برای مثال مراجعه شود به: قانون اساسی کامبوج، کلمبیا، اریتره، اتوپی، گامبیا، جمهوری اسلامی ایران، مکزیک، نیجریه، پاناما، فیلیپین، پرتقال و زامبیا.
۹. جی. هووارد و ج. بارترام، «کمیت آب خانگی، سطح خدمات و سلامت» (سازمان جهانی بهداشت، ۲۰۰۳)، صفحه ۲۲.

G. Howard and J. Bartram, "Domestic water quantity, service level and health" (World Health Organization, 2003), p. 22.

۱۰. ویرایش سوم (۲۰۰۸) قابل دسترسی در www.who.int.
۱۱. هووارد و بارترام، «کمیت آب خانگی»، صفحه ۲۲ الی ۲۶.
۱۲. سازمان ملل متحد و آب، «امکانات بهداشتی به کرامت و توسعه جامعه کمک می کند»، گزاره برگ شماره ۳ (۲۰۰۹).
۱۳. مراجعه کنید به: نظر تفسیری شماره ۲۰ (۲۰۰۹) درباره عدم تبعیض در حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی.
۱۴. صندوق کودکان ملل متحد، «کودکان و آب، تأسیسات بهداشتی و بهداشت: دلایل»، مقاله تحقیقاتی برای گزارش توسعه انسانی سال ۲۰۰۶.
۱۵. موسسه خیریه کمک رسانی آب (Water Aid) «علت و تأثیر جهانی: چگونه سامانه کمکی اهداف توسعه هزاره را تضعیف می کند» (۲۰۰۷).
۱۶. برای مشاهده چند نمونه قابل توجه و رویه های مناسب، مراجعه کنید به:
- www.make-development-inclusive.org/toolsen/Includingwatsan.pdf (آخرین دسترسی در ۲۸ آوریل ۲۰۱۰)
- دسترسی به آب و تأسیسات بهداشتی برای اشخاصی دارای معلولیت؛ قابل دسترسی در:
- www.danidadevforum.um.dk
۱۷. خوشه جهانی «واش» (Global WASH Cluster)، حق بشری بر آب و تأسیسات بهداشتی در شرایط اضطراری: چارچوب حقوقی و راهنمای دفاع (۲۰۰۹).
۱۸. بعنوان مثال مراجعه کنید به: پروژه گره، منشور بشردوستانه و حداقل استانداردها در عکس العمل به فاجعه (۲۰۰۴)، صفحه ۵۶ و بطور کلی فصل چهارم.
۱۹. بعنوان مثال مراجعه کنید به: کتابچه راهنما درباره حق بر آب و تأسیسات بهداشتی (۲۰۰۷) و تأسیسات بهداشتی: حق بشر ضروری (۲۰۰۸).
۲۰. برنامه توسعه ملل متحد، گزارش توسعه انسانی سال ۲۰۰۶، صفحات ۱۴ الی ۱۵.
۲۱. A/HRC/4/35/Add.4

۲۲. www.unglobalcompact.org

۲۳. شورای بین المللی سیاستگذاری حقوق بشر، دولت محلی و حقوق بشر: انجام خدمات مناسب، ۲۰۰۵، صفحات ۱۱ و ۲۰.

۲۴. تنش آب زمانی اتفاق می افتد که در طول یک دوره معین یا زمانی که کیفیت نامناسب استفاده از آب را محدود می کند، تقاضا برای آن بیش از مقدار موجود باشد.

۲۵. بعنوان مثال مراجعه کنید به پروژه گره (www.sphereproject.org/)

۲۶. مرکز مربوط به حقوق مسکن و خلع ید، منابع حقوقی حق بر آب، صفحه ۵۵.

۲۷. مراجعه کنید به قطعنامه شماره ۴۸/۱۳۴ مجمع عمومی سازمان ملل متحد درباره نهادهای ملی برای ارتقاء و حمایت حقوق بشر (اصول پاریس).

۲۸. گروه معاضدت حقوقی رایگان و سایرین علیه زئیره، مکاتبات ۲۵/۸۹، ۴۷/۹۰، ۵۶/۹۱ و ۱۰۰/۹۳.

۲۹. برای مثال مراجعه کنید به شکایت شماره ۲۷/۲۰۰۴، مرکز اروپایی حقوق رم علیه ایتالیا.

۳۰. برای فهرستی از کلیه رویه های ویژه و اطلاعات راجع به مأموریت آنها و جزئیات راه های ارتباطی با آنها، مراجعه کنید به:

www.ohchr.org

پیوست

اسناد بین المللی منتخب و سایر اسناد مرتبط با حق بر آب

معاهدات بین المللی

منشور ملل متحد (۱۹۴۵)

میثاق بین المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (۱۹۶۶) و پروتکل اختیاری آن (۲۰۰۸)

میثاق بین المللی حقوق سیاسی و مدنی (۱۹۶۶) و اولین پروتکل اختیاری آن (۱۹۶۶)

کنوانسیون رفع کلیه اشکال تبعیض علیه زنان (۱۹۷۹) و پروتکل اختیاری آن (۱۹۹۹)

کنوانسیون منع شکنجه و اشکال دیگر خشونت، رفتار یا مجازات های خشن، غیر انسانی یا تحقیرآمیز (۱۹۸۴) و پروتکل اختیاری آن (۲۰۰۲).

کنوانسیون شماره ۱۶۱ سازمان بین المللی کار درباره خدمات سلامت شغلی (۱۹۸۵)

کنوانسیون حقوق کودک (۱۹۸۹)

کنوانسیون بین المللی حقوق اشخاص دارای معلولیت (۲۰۰۶) و پروتکل اختیاری آن (۲۰۰۶).

کنوانسیون سوم ژنو در ارتباط با رفتار با اسیران جنگی (۱۹۴۹)

کنوانسیون چهارم ژنو در ارتباط با حمایت از غیرنظامیان در زمان جنگ (۱۹۴۹)

پروتکل الحاقی به کنوانسیون های ژنو مصوب ۱۲ آگوست ۱۹۴۹، راجع به حمایت از قربانیان مخاصمات مسلحانه بین المللی (پروتکل اول) (۱۹۷۷).

پروتکل الحاقی به کنوانسیون های ژنو مصوب ۱۲ آگوست ۱۹۴۹، راجع به حمایت از قربانیان مخاصمات مسلحانه غیر بین المللی (پروتکل دوم) (۱۹۷۷).

معاهدات منطقه ای

منشور آفریقایی حقوق بشر و مردمان (۱۹۸۱)

منشور آفریقایی حقوق و رفاه کودک (۱۹۹۰)

پروتکل منشور آفریقایی حقوق بشر و مردمان درباره حقوق زنان در آفریقا (۲۰۰۳)

کنوانسیون حفاظت از طبیعت و منابع طبیعی آفریقا (۲۰۰۳)

کنوانسیون اروپایی حمایت از حقوق بشر و آزادی های بنیادین (۱۹۵۰)

منشور اجتماعی اروپا (۱۹۶۱)

منشور اجتماعی بازبینی شده اروپا (۱۹۹۶)

پروتکل کنوانسیون حفاظت و استفاده از جریانات آبی مرزی و دریاچه های بین المللی (۱۹۹۲) درباره آب و

سلامت (۱۹۹۹)

کنوانسیون آمریکایی حقوق بشر (۱۹۶۹)

پروتکل الحاقی به کنوانسیون آمریکایی حقوق بشر در زمینه حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (۱۹۸۸)

اعلامیه های بین المللی و سایر اسناد

اعلامیه جهانی حقوق بشر (۱۹۴۸)

قواعد حداقلی استاندارد سازمان ملل متحد برای رفتار با زندانیان (۱۹۷۷)

قواعد سازمان ملل متحد برای حمایت از نوجوانان محروم از آزادی (۱۹۹۰).

اصول سازمان ملل متحد برای سالمندان، قطعنامه شماره ۴۶/۹۱ مجمع عمومی سازمان ملل متحد (۱۹۹۱).

اصول راهنما درباره جابجایی های داخلی (E/CN.4/1998/53/Add.2)

توصیه شماره ۱۱۵ سازمان بین المللی کار درباره مسکن کارگران (۱۹۶۱)

اعلامیه سازمان ملل متحد درباره حقوق مردم بومی، قطعنامه شماره ۶۱/۲۹۵ مجمع عمومی سازمان ملل متحد

(۲۰۰۷).

رهنمودهای تهیه شده توسط ساز و کارهای تخصصی حقوق بشری

کمیته حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، نظر تفسیری شماره ۳ (۱۹۹۰) درباره ماهیت الزامات احزاب دولتی.

کمیته حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، نظر تفسیری شماره ۴ (۱۹۹۱) درباره حق داشتن مسکن مناسب.

کمیته حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، نظر تفسیری شماره ۱۴ (۲۰۰۰) درباره حق داشتن بالاترین استاندارد سلامت.

کمیته حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، نظر تفسیری شماره ۱۵ (۲۰۰۲) درباره حق بر آب.

کمیته حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، نظر تفسیری شماره ۲۰ (۲۰۰۹) درباره عدم تبعیض در حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی.

کمیته حقوق بشر، نظر تفسیری شماره ۶ درباره حق بر حیات (۱۹۸۲).

قطعهنامه های شورای حقوق بشر

قطعهنامه شماره ۷/۲۲ درباره حقوق بشر و دسترسی به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی.

اسناد منتج از کنفرانس های بین المللی

اعلامیه ونکوور درباره سکونتگاه های انسانی (۱۹۷۷)

برنامه کاری ماردل پلاتا، کنفرانس آب سازمان ملل متحد (۱۹۷۷)

اعلامیه ریو درباره محیط زیست و توسعه و دستور کار شماره ۲۱ کنفرانس سازمان ملل متحد درباره محیط زیست و توسعه (۱۹۹۲)

اعلامیه وین و برنامه اجرایی کنفرانس جهانی حقوق بشر (۱۹۹۳)

برنامه اجرایی کنفرانس بین المللی درباره جمعیت و توسعه (۱۹۹۴)

دستور کار هابیتت (برنامه اسکان سازمان ملل متحد) (۱۹۹۶)

اعلامیه هزاره سازمان ملل متحد، تصویب شده توسط مجمع عمومی سازمان ملل متحد با عنوان «مجمع هزاره سازمان ملل متحد» (۲۰۰۰).

وبگاه های منتخب

دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر سازمان ملل متحد: www.ohchr.org

(این وبگاه دربردارنده منابع و اطلاعات عمومی درباره حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است. همچنین این وبگاه، حاوی صفحات وب نهادهای حقوق بشری در امور معاهدات و رویه های ویژه- از جمله کارشناس مستقل در موضوع الزامات حقوق بشر مرتبط با دسترسی به آب آشامیدنی سالم و تأسیسات بهداشتی- است.)

برنامه اسکان بشر سازمان ملل متحد: www.unhabitat.org

(آب و تأسیسات بهداشتی را جستجو نمایید)

سازمان جهانی بهداشت: www.who.int (سلامت، بهداشت و درمان را جستجو نمایید)

سازمان ملل و آب: www.unwater.org

مرکز حقوق اقتصادی و اجتماعی: www.cesr.org

مرکز مربوط به حقوق مسکن و خلع ید: www.cohre.org

موسسه خیریه کمک رسانی آب: www.wateraid.org

گزاره برگ های حقوق بشری *

- شماره ۲: منشور بین المللی حقوق بشر (بازبینی اول)
- شماره ۳: خدمات مشورتی و همکاری فنی در زمینه حقوق بشر (بازبینی اول)
- شماره ۴: مقابله با شکنجه (بازبینی اول)
- شماره ۶: ناپدیدشدگی های اجباری یا غیرداوطلبانه (بازبینی سوم)
- شماره ۷: آئین دادرسی برای شکایت (بازبینی اول)
- شماره ۹: حقوق مردمان بومی (بازبینی اول)
- شماره ۱۰: حقوق کودک (بازبینی اول)
- شماره ۱۱: اعدام های فراقضایی، شتابزده و خودسرانه (بازبینی اول)
- شماره ۱۲: کمیته رفع تبعیض نژادی
- شماره ۱۳: حقوق بین المللی بشردوستانه و حقوق بشر
- شماره ۱۴: اشکال معاصر برده داری
- شماره ۱۵: حقوق مدنی و سیاسی: کمیته حقوق بشر (بازبینی اول)
- شماره ۱۶: کمیته حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (بازبینی اول)
- شماره ۱۷: کمیته منع شکنجه
- شماره ۱۸: حقوق اقلیت ها (بازبینی اول)
- شماره ۱۹: نهادهای ملی برای ارتقاء و حمایت از حقوق بشر
- شماره ۲۰: حقوق بشر و پناهندگان
- شماره ۲۱: حق بر مسکن مناسب (بازبینی اول)
- شماره ۲۲: تبعیض علیه زنان: کنوانسیون و کمیته
- شماره ۲۳: روش های سنتی زیان آور برای سلامت زنان و کودکان
- شماره ۲۴: کنوانسیون بین المللی کارگران مهاجر و کمیته آن (بازبینی اول)
- شماره ۲۵: خلع ید اجباری و حقوق بشر
- شماره ۲۶: کارگروه بازداشت های خودسرانه
- شماره ۲۷: هفده سوال متداول درباره گزارشگران ویژه سازمان ملل متحد
- شماره ۲۸: تأثیر فعالیت های مستشاران در حوزه حق مردم برای تعیین سرنوشت .
- شماره ۲۹: مدافعان حقوق بشر: حمایت از حق دفاع از حقوق بشر.
- شماره ۳۰: نظام مبتنی بر معاهدات حقوق بشر سازمان ملل متحد - مقدمه ای بر معاهدات اصلی حقوق بشری و نهادهای مبتنی بر معاهدات.
- شماره ۳۱: حق بر سلامت
- شماره ۳۲: حقوق بشر، تروریسم و مبارزه با تروریسم
- شماره ۳۳: سوالات متداول درباره حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی

شماره ۳۴: حق بر تغذیه کافی

شماره ۳۵: حق بر آب

* انتشار گزاره برگ های شماره ۱، ۵ و ۸ متوقف شده است. کلیه گزاره برگ ها در سایت www.ohchr.org موجود است.

مجموعه گزاره برگ‌های حقوق بشر توسط دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر سازمان ملل متحد مستقر در ژنو منتشر می‌شود. این مجموعه به گزیده مطالبی پیرامون حقوق بشر می‌پردازد که در دست بررسی دقیق یا دارای اهمیت ویژه هستند.

هدف از انتشار این گزاره برگ‌ها کمک به مخاطبان بیشتر در درک بهتر نسبت به حقوق بنیادین بشر، فعالیت سازمان ملل در ترویج و حمایت از این حقوق و ساختار بین‌المللی موجود برای تحقق این حقوق است. این گزاره برگ‌ها به صورت رایگان در سراسر جهان توزیع می‌شوند. ترجمه این گزاره برگ‌ها به زبان‌هایی غیر از زبان‌های رسمی سازمان ملل، مشروط به ذکر نام دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر سازمان ملل در ژنو به عنوان مرجع مطالب و عدم اعمال تغییر در محتویات آنها، مورد تشویق این نهاد واقع می‌شوند.

جهت کسب اطلاعات بیشتر با آدرس‌های زیر تماس برقرار کنید:

Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights
United Nations Office at Geneva
8-14, Avenue de la Paix
CH-1211 Geneva 10
Switzerland

New York Office:
Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights
United Nations
New York, NY 10017
United States of America